HARÐAR SAGA
OK
HÓLMVERJA

The Institute of Mediaeval Studies
LIBRARY
Toronto, Ontario

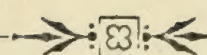
HARÐAR SAGA

OK

HÓLMVERJA.

ÞÓRLEIFR JÓNSSON

GAF ÚT.

REYKJAVÍK.

KOSTNAÐARMAÐUR: SIGURÐUR KRISTJÁNSSON.

1908

FÉLAGSPRENTSMIÐJAN.

HANS KONUNGLEGU TIGN

FRIÐRIKI DANAKRÓNPRINSI

er þessi saga tileinkuð.

Fetaðu, prins! í föður þíns spor,
er fylkir verðrðu' á grundu Dana,
þú sem átt býsn af byrði Grana,
og gott hefir hjarta, gáfur og þor.
Vor Íslendinga skjól og skjöldr ver,
skulum þá sýna trúnað jafnan vér;
enn svo eru þengill og þegnar bestir,
að þeira á meðal sé öngvir brestir.

Allralotningarfyllst

Þórleifr Jónsson.

FORMÁLI.

Harðar saga og Hólmverja er kölluð í handritunum „Harðar saga Grímkelssonar“ og „Harðar saga Grímkelssonar og Geirs“. Aðeins eitt fullkomið skinnhandrit er til af sögu þessarri í handritasafni Árna Magnússonar í Kaupmannahöfn (AM. 556, A. 4⁰), og er það talið ritað rétt eftir Svartadauða (um 1400). Á þessu skinnhandriti eru alls þrjár sögur, nefnil. þessi, Grettis saga og Gísla saga Súrsssonar, ɔ: sögur hinna merkilegustu útlaga á Íslandi í fornöld. Handrit þetta er mjög skírt og fallegt, enn fáeinar villur koma fyrir í því, sem eðlilegt er, þar sem það er svo ungt að tiltölu.

Auk þessa er til mesti fjöldi pappírshandrita af sögu þessarri. Níu þeira eru í safni Árna (AM. 147, fol.; 153, fol.; 157, G. fol.; 160, fol.: 165, E. fol.; 217, B, fol., 486, 4⁰; 499, 4⁰; Rask 52, 36), fimm eru á Konungsbókasafni í Höfn (1193, Suhm, fol.; 623, Kall, 4⁰, 976, Thott fol.; 984, Thott,; 1758, Thott, 4⁰); í Konungsbókasafni í Stokkhólmi fjögur (Nr, 4, 4⁰; 6 4⁰; 59, fol., 60, fol. [vísurnar]); og í handritasafni Bókmentafélagsins

eitt (45. fol.). Auk þessa er sagan til í handritum allvíða hér á landi.

Enn er til í safni Árna (Add. 20, fol.) eitt skinnblað (úr Vatnshyrnu); byrjar það á endi Víga-Glúmssögu, enn tekr við upphaf sögu þessarrar. Hinn fyrri útgefari sögunnar, Jón Sigurðsson, telr það ritað um 1500; enn þó er Vatnshyrna talin rituð um 1400; er það töluvert frábrugðið skinnbókinni (AM. 556, A. 4°), og stýlsmáti þess öllu fornlegri. Þettað brot er hér prentað orðrétt (og stafrétt að því er facsimile II, í Ísl. s. 1847, nær til) aftanvið söguna til samanburðar.

Í þessari minni útgáfu er einsog í útgáfu Jóns Sigurðssonar eingöngu farið eftir skinnbókinni (AM. 556, A. 4°). Enn þó eru bersýnilegar villur lagfærðar eftir hinum handritunum, og er prentað með skáletri.

Jón Sigurðsson, er eins og allir vita var glöggr á það sem annað, segir sögu þessa upphaflega færða í letr síðla á fyrra helmingi 13. aldar, og kveðr auðsýnilegt, að höfundr Landnámu hafi þekkt hana og farið eftir henni í ættartölum (Land. 1. part 13, 15, 19 —21. kap). Það er eins um þessa og allflestar sögur vor Íslendinganna, að ekki er hægt með vissu að segja, hver sé frumhöfundr hennar. Til Styrmis prests fróða Kárasonar (d: 1245) er vitnað í sögunni (41. kap.). Mætti eg nokkurs tilgeta um frumhöfundinn, þá þætti mér enginn líklegri til að hafa fært þessa sögu fyrst í letr en einmitt Styrmir prestr sjálfr, er var Hvítársíðingr úr Borgarfirði að ætt, og ól á Suðrlandi mestan

aldr sinn. Blær sögunnar er nauðalíkr því, er vér vitum með vissu að Styrmir prestr hefir eftir sig ritað látið. Ella einhver Sturlunganna.

Tvisvar hefir sagan áðr birst á prenti: 1. Í „Ágætar fornmannasögur“ (bls. 69—126) Hólum, 1756, er Björn lögm. Magnússon kostaði: 2. Í „Íslendingasögur“ (bls. 1—118), Kh. 1847, er Fornfræðafélagið kostaði, og Jón sál. Sigurðsson bjó undir prentun. Hólaútgáfan er ekki góð, heldrenn flest frá þeim tíma. Útgáfa Jóns er eins og annað frá hans hendi hin nákvæmasta og vandaðasta og ætluð vísindamönnum. — Lítið brot sögunnar er prentað í „Antipuités Russes“ (II, bls. 317—320), og kaflinn úr Vatnshyrnu (hér „Viðbætir“) er prentaðr í „Reader“ (frb: ríder), Oxford 1879. — Tvisvar hefir saga þessi verið þýdd á dönsku: 1. „Hörd Grimkjeldssöns Saga, oversat af Fr. Brandt“, Kria, 1849. 2 Í „Billeder af Livet paa Island, ved Fr. Winkel-Horn“ Kh. 1876. — Dr. phil. Jón Þórkelsson í Reykjavík gerði skýringar yfir vísurnar og lét prenta aftanvið „Skýrslu latínuskólans“. Rvík, 1868.

Skinnastöðum, 8. apr. 1886.

Þórleifr Jónsson.

TÍMATAL.

896. Fæddr Grímkell goði Bjarnarson.
925. Kvæntist Grímkell goði í fyrsta sinni Rannveigu Þórbjarnardóttur.
927. Fædd Þuríðr Grímkelsdóttir.
928. Dó Rannveig Þórbjarnardóttir.
944. Gekk Grímkell goði að eiga Signýu Valbrandsdóttur.
947. Fæddr Hörðr Grímkelsson.
949. Fæddr Geir Grímsson.
950. Fædd Þórbjörg Grímkelsdóttir; deyr Signý Valbrandsdóttir.
951. Deila Torfa Valbrandssonar og Grímkels goða.
959. Illugi Hrólfsson fær Þuríðar Grímkelsdóttur.
965. Útanför Harðar og Geirs.
968. Hörður fær Helgu jarlsdóttur.
969. Kom Geir úr útanför.
970. Indriði Þórvaldsson gekk að eiga Þórbjörgu Grímkelsdóttur um sumarið. Skömmu síðar varð Grímkell goði bráðkvaddr.
980. Kom Hörðr úr útanför.
983. Fell Hörðr í sekt.
986. Fall Harðar og Hólmverja.

Hér hefr Hólmverja sögu.

Á dögum Haralds hins hárfagra bygðist mest Ísland, því at menn þoldu eigi ánauð hans ok ofríki, einkanliga þeir sem vóru stórrar ættar ok mikillar lundar, enn áttu góða kosti, ok vildu þeir heldr flýja eignir sínar, enn þola ágang ok ójafnað, eigi heldr konungi enn öðrum manni. Var einn af þeim Björn gullberi. Hann fór ór Orkadal til Íslands, ok nam Reykjadal hinn syðra frá Grímsá til Flókadalsár, ok bjó á Gullberastöðum. Hans synir vóru þeir: Svarthöfði, Geirmundr, Þjóstólfr, ok koma þeir ekki við þessa sögu. Hinn elsti son Bjarnar hét Grímkell; hann var bæði mikill ok sterkr. Björn gullberi gerðist mikill maðr fyrir sér ok auðigr at fé. Grímkell Bjarnarson bað Rann-

veigar Þórbjarnardóttur ór Arnarholti, ok fekk hennar, ok váru ekki lengr ásamt, ok varð hon sóttdauð. Þau áttu eftir dóttur, er Þuríðr hét. Hon fæddist upp með þeim manni, er Sigurðr múli hét; hann bjó undir Felli. Hon var væn kona ok hög á hendr, ok nokkut harðlynd; var hon þó vinsæl.

2. Grímkell bjó fyrst suðr at Fjöllum, skamt frá Ölfusvatni. Þar er nú kallat á Grímkelsstöðum ok eru nú sauðahús. Grímkell átti vítt goðorð. Haan var auðigr maðr ok höfðingi hinn mesti, ok kallaðr ekki um alt jafnaðarmaðr. Hann færði bú sitt eftir konu sína dauða til Ölfusvatns, þvíat honum þótti þar betri landakostir. Hann bjó þar síðan alla stund meðan hann lifði. Hann var kallaðr Grímkell goði. Högni hét maðr ok bjó í Hagavík, skamt frá Ölfusvatni; Þórbjörg hét kona hans; þau áttu dóttur þá er Guðríðr hét; hon var væn kona ok vinsæl. Högni var ættsmár ok var þó vel at sér; enn Þórbjörg kona hans var sýnu ættstœrri, ok kom þó vel ásamt með þeim. Högni var vel fjáreigandi. Valbrandr hét maðr er bjó á Breiðabólstað í hinum nyrðra Reykjardal; hann var sonr Valþjófs hins gamla. Torfi hét son Valbrands. Þeir feðgar höfðu goðorð. Torfi var vitr maðr ok víðfrægr. Þar óx sá maðr upp með þeim feðgum, er Sig-

urðr hét, ok var Gunnhildarson; hann var skyldr Torfa at frændsemi; hann var kallaðr Sigurðr Torfafóstri; hann var hinn efniligasti maðr ok gerr at sér um flestar íþróttir. Annat barn átti Valbrandr; þat var dóttir, er Signý hét; hana átti Þórgeirr ór Miðfelli sonr Finns hins auðga Halldórssonar, Högnasonar; hann var þá andaðr, er sjá saga gerðist. Grímr hét son þeira. efniligr maðr, ok óx upp með móður sinni. Signý bjó á Signýjarstöðum, skamt frá Breiðabólstað. Hon var skörungr mikill, skjótorð ok skapstór ok harðúðig í öllu. Þar óx upp sá maðr með henni, er Grímr hét; hann var kallaðr Grímr hinn litli; hann var fóstri Signýar, og mikilsháttar maðr, skjótlátr ok skynjugr um flest. Kollr Kjarlaksson bjó þá á Lundi í Reykjardal hinum syðra; hann var höfðingi mikill.

3 Maðr hét Þórvaldr, er bjó á Vatnshorni í Skorradal, mikill maðr ok sterkr; kona hans hét Þórgríma ok var köllut smiðkona, fjölkunnig mjök. Indriði hét son þeira, mikill maðr ok efniligr. Þórgríma lifði lengr þeira hjóna. Enn þá er hún var ekkja orðin, bjó hon í Hvammi í Skorradal; hon gerðist auðig kona ok mikil fyrir sér. Þat er sagt eitt sumar sem oftar, að Grímkell goði reið til þings, ok einnhvern dag gekk hann frá búð sinni með flokk

mikinn manna, ok til búðar Valbrands, ok inn í búðina. Valbrandr fagnaði honum vel, þvíat Grímkell var honum kunnigr áðr; setjast þeir niðr ok tóku tal með sér. Grímkell mælti: „Þat er mér gerla sagt, Valbrandr, at þú eigir þér dóttur þá, er Signý heitir, ok sé skörungr mikill; vil ek biðja hennar, ef þú vilt gefa mér hana.“ Valbrandr svarar: „Kunnigt er oss at þú hefir ætt góða ok auð fjár, ok ert sjálfr garpr hinn mesti; vil ek þessu vel svara.“ Lýkr þeira tali svá, at Valbrandr fastnar Grímkeli goða Signýu dóttur sína; enn boð skyldi vera at tvímánuði suðr at Ölfusvatni. Torfi Valbrandsson var eigi á þingi. Ok er Valbrandr kom heim af þingi, sagði hann Torfa syni sínum tíðindin. Torfi svarar: „Alllítils þykkja yðr verðar mínar tillögur, er mik skyldi ekki at spyrja slíku, enda þykki mér ekki ráð þetta, er þú hefir sét fyrir dóttur þinni, jafnvirðuligt sem þér þykkir vera; mun Signýu þetta verða ekki mikið til yndis, er maður er bæði gamall ok harðráðr“. Torfi kvað þá vísu:

Gift hefir þorna þoftu
(þegn nam slíkt at fregna),
gamall benhríðar beiðir
brynfatla Grímkatli.
Auðs nam yndi ok blíðu
einfeldr Njörun steina;

get'k at gera man lítit
gamalmenni þat henni.

Spurði Signý nú gjaforð sitt ok lét sér fátt um finnast. Ok er þau Torfi ok Signý systkin finnast, lætr hann sér ekki um ráðahag þenna. „Er ást mikil", segir hann „okkar í millum; er mér ekki um, at þú ráðist ór heraði á burt með fé þitt." Hon svarar: „Eg sé hér gott ráð til, bróðir; bregð þú ekki ráðahag þessum; enn ek mun handsala þér fé mitt alt á þann hátt, at þú skalt gjalda heimanfylgju mína, slíka sem faðir minn hefir ákveðit, ok mun þat víslega tuttögu hundraða munr; vil ek þat gefa þér til vingunar, útan gripi mína tvá, þá er ek hefi mestar mætr á: er þat annat men mitt hit góða, enn annat hestr minn Svartfaxi." Torfi lét sér þetta vellíka. ok mælti þá vel til hennar.

4. Nú búast menn til brúðkaupsferðar. Kollr frá Lundi var boðinn til brúðkaupsins einnhver virðingamestr. Hann báðu þeir feðgar fara fyrir boðsmönnum, þvíat Valbrandr var svá gamall, at hann nenti ekki at fara; enn Torfi vildi ekki fara. Kollr réðst til ferðar með brúðinni ok váru saman þrírtigir manna. Þau gistu at Þverfelli í Reykjardal hinum syðra. Grímr hinn litli fóstri Signýar skyldi geyma hrossa á gistingunni, ok um morguninn, er hann leitaði, fann hann eigi Svartfaxa hest Signýar. Grímr

fór þá at leita norður yfir háls til Flókadals; gekk hann eftir döggslóð. Hann fann hestinn dauðan í jarðfalli þar í dalnum. Hann tók af fjötur, er hann hafði haft á honum um nóttina, ok fór síðan aftr, ok segir Signýu, at hestr hennar var dauðr hinn góði, ok hversu til hafði borit. Hon svarar: „Þetta er ill furða, ok mun eigi gott á vita; vil ek aftr hverfa, ok ekki fara lengra.“ Kollr kvað þat ógeranda, ok ei*gi* duga afbregða ferð sinni þvílíkri fyrir þessa sök; ok svá varð at vera sem Kollr vildi; ok fara þau öll saman, ok kómu þau til Ölfusvatns, ok hafði Grímkell þar margt fyrir boðsmanna; var þar veisla hin prýðiligasta; fór hon vel fram ok sköruliga. Eftir afliðna veisluna fór Kollr í burt ok aðrir boðsmenn; enn Signý var þar eftir ok fóstra hennar, er Þórdís hét ok Grímr hinn litli. Grímkell hafði gefit Koll góðar gjafir, ok talaði vináttusamliga við hann; enn þótti þeir feðgar sýnt óvirða sitt mál, er þeir sóttu eigi brúðkaupit; spurði hann ok vísuna Torfa, ok gat ekki atgert; gerðist þar nú fátt á milli. Grímkell var stirðlyndr, enn Signý fálát, ok varð fátt um með þeim, þvíat þau máttu ekki vini saman eiga; nema Grímr hinn litli; hann gat svá gert, at þeim báðum líkaði vel. Leið svá fram hit fyrsta ár.

5. Grímr hinn litli kom at máli við Signýu

um várit; segist hann vilja á burt fara; „þykki mér vant ykkar á milli at ganga,“ segir hann, „enda er svá best at skilja, at hvárumtveggjum getist vel at“. Signý mælti: „Tala þú þetta fyrst við Grímkel, ok haf hans ráð við, því at þá muntú fá betri kosti; enn ek vilda gjarna at þú hefðir góða kosti; enn mér virðist hann vera vel til þín“. Nú gerir Grímr svá, at hann talar við bónda; segist vilja í burtu fara, ef hann vill þat samþykkja. Grímkell svarar: Þat er mitt ráð, at þú sért heima; skaltú ok hafa betri kosti en áðr, því at mjök þarftú við Signýar, enn vit þurfum þín mjök til umbóta skapsmuna okkarra“. Ok svá gerði Grímr. at hann var heima þau misseri, ok gatst þeim báðum vel at honum. En um várit eftir talaði Grímr við bónda. at hann vildi fyrir víst á burtu; enn Grímkell mælti heldr á móti. „Þá bið þú Guðríðar Högnadóttur til handa mér“, segir Grímr, „ef þú vilt at ek sé hjá þér“. Grímkell svarar: „Dýrr gerist þú nú, því at hér er mannamunur mikill; þú ert félítill, enn Högni er auðmaðr mikill“. Grímr mælti: „Vel mátt þú þó þessu ráða“. Grímkell svarar: „Prófa má ek þetta“. Hann ferr nú í Hagavík, ok er honum þar vel fagnat. Hann biðr nú Guðríðar til handa Grími: „er þat frá manni at segja, at hann er vitr maðr ok vel at íþróttum

búinn; mun hann ok vera þarfr búi, ok miklu á leið koma því er þar hentar til; enn þú tekr fast at eldast, ok sýnist mér þér slík mægð hentug". Högni svarar: „Oft hefir þú leitat mér meiri virðingar enn svá nokkut; en þær mœðgur skulu hér mestu um ráða". Grímkell kvað þau skyldu ekki mikit fé þurfa fram at leggja: „skal hér ok ekki ríkra við liggja, enn þú skalt sjálfr ráða dóttur þinni fyrir mér; enn vel segir *mér* hugr um Grím, at hann verðr nytjamaðr; eigi þarf hér langt um at tala". Þat verðr at lyktum máls þeira, at Grímr fær Guðríðar; var boð þeira at Ölfusvatni, ok fór þat vel fram. Váru samfarir þeira góðar; váru þau þar um vetrinn, ok gatst þar hverjum at vel við aðra. Enn um várit vildu þau Grímr á burt fara. Sagði hann Signýu, enn hon bað hann segja til Grímkels, ok kvað þá mundu alt best fara, ef hann léti Grímkel ráða. Nú vekr hann til við bónda, at hann vill í burt fara. Grímkell svarar: „Þat ætla ek nú ráð, at gera þér þetta hallkvæmt, ok láta þik þessu ráða, þvíat þat er líkligt, at þú verðir þrifamaðr". Grímr keypti þá land suðr frá Kluftum, er hann kallaði á Grímsstöðum, ok bjó þar síðan. Grímkell fekk öll búsefni Grími, enn Högni galt fyrir landit. Grímr rakaði brátt fé saman; váru tvau höfuð á hví-

vetna, því er hann átti; var hann skjótt hafðr í hinni bestu bóndatölu.

6. Þat er sagt, at Signýu Valbrandsdóttur dreymdi draum einn. Hon þóttist sjá tré eitt mikit í rekkju þeira Grímkels, fagrt mjök ok svá rótmikit, at í öll húsin heima þar á bænum tóku rætr trésins, enn ekki þótti henni blómit svá mikit á vera sem hon vildi. Hon sagði drauminn Þórdísi fóstru sinni, enn hon réð svá, at þau Grímkell mundu barn eiga, ok mundi þat verða mikit ok virðuligt; kveðst hon hyggja þat svein vera, ok mun mörgum þykkja mikils um hann vert sakir framkvæmdar sinnar: „enn ekki kœmi mér þat á óvart, þó at eigi stœði hans hagr með hinum mesta blóma áðr lúki, sakir þess at þér þótti tréit þat hit mikla eigi með svá miklum blóma sem þú vildir, ok ekki er víst, at hann hafi mikit ástríki af flestum frændum sínum“.

7. Litlu síðar fæddi Signý sveinbarn; sá var Hörðr nefndr. Hann var snemma mikill vexti ok vænn at áliti, enn ekki dáliga bráðgerr fyrst í því, at hann gekk ekki einn saman, þá er hann var þrévetr at aldri; þetta þótti mönnum kynligt ok eigi bráðgerfilegt, svá sem hann var frágerðamaðr at öllu öðru. Ok þann dag, er hofhelgi var haldin at Ölfusvatni, því at Grímkell var blótmaðr mikill, sat Signý

á stóli sínum á miðju stofugólfi; bjóst hon þá um, ok lá men hennar hit góða í knjám henni. Sveinninn Hörðr stóð við stokk, ok gekk nú hit fyrsta sinni frá stokkinum ok til móður sinnar, ok rasaði at knjám henni; menit hraut á gólfit fram ok brast í sundr í þrjá hluti. Signý reiddist mjök ok mælti: „Ill varð þín ganga hin fyrsta, ok munu hér margar illar eftir fara, ok mun þó verst hin síðasta“. Hon kvað vísu:

Braut í sundr fyr sætu
Sírnis hljóða men góða;
ýta trú'k at engi bœti
auðar hlíði þat síðan.
Gangr varð-*a* góðr ins unga
gulls lystis inn fyrsti;
hverr man heðan af verri,
hne*p*str man þó inn efsti

Grímkell kom í því í stofuna ok heyrði, hvað hon kvað. Hann greip upp sveininn þegjandi ok reiddist mjök þessum orðum, ok kvað vísu:

Auðs hefir átta beiðir
ógóða sér móður;
hann nam fyrst at finna
fljóðs nýgenginn jóða
bræðiorð, þau er beiðir
brennu sjós man kenna;
atkvæði lifa lýða
lengr enn nökkurr drengja.

Svá var Grímkell reiðr vorðinn, at hann vildi

eigi at sveinninn væri heima þar. Hann ferr ok hittir Grím ok Guðríði, ok biðr þau taka við Herði ok fœða hann þar upp. Þau kváðust þat gjarna vilja, ok tóku fegin við, ok þótti góð sending í vera. Einum vetri fyrr höfðu þau Grímr ok Guðríðr son átt, er þau létu Geir heita; hann var snemma mikill ok vænligr ok vel at íþróttum búinn, þess at hann skorti þó um alt við Hörð. Uxu þeir nú upp báðir samt, ok varð skjótt ástúðigt með þeim. Signý undi nú verr eftir þetta en áðr, ok var nú sýnu færra með þeim Grímkatli en fyrr. Enn dreymdi hana draum, at hon sæi tré eitt mikit sem fyrr, í rótum mest, limamargt ok gerði á blóm mikit. Þann draum réð fóstra hennar enn til barngetnaðar þeira á milli, ok mundi vera dóttir, ok lifa eftir ætt stór, er henni sýndist limamargt tréit: „enn þar er þér þótti þat bera blóma mikinn, mun merkja siðaskifti þat er koma mun, ok mun hennar afkvæmi hafa þá trú, sem þá er boðin, ok mun sú betri“.

8. Eftir þing um sumarit bað Signý Grímkel, at hann leyfði henni at fara norðr til frænda sinna. Hann kveðst þat mundu leyfa henni, enn sagði, at hon skyldi eigi vera lengr enn hálfan mánuð. Tveir húskarlar fóru með henni ok Þórdís fóstra hennar; þau riðu norðr í

Reykjardal. Torfi tók allvel við þeim, ok bað at hon væri þar um vetrinn, ok þótti ella ástleysi áfinnast við sik. Hon kvað sér hálfan mánuð lofat burt at vera, en eigi lengr. Torfi kvað ekki á því liggja. Hon lét þá at bœn hans ok eggjan. Þau fóru þá heimboðum um vetrinn, ok er þau váru at heimboði niðri í Bœ, varð fóstra Signýar bráðdauð, ok er jörðut í Þórdísarholti; þat er skamt frá Bœ. Mikit þótti Signýu þetta; fór síðan heim á Breiðabólstað. Ok litlu síðar fekk Signý sótt, þá er hon skyldi léttari verða, ok horfði þar mjög þungliga um sóttarfar hennar. Torfi talaði við hana: kvað sér illa hug sagt hafa um hennar gjaforð; lét sér ok mjök hugstœtt til Grímkels alla stund verit hafa. Hon kvað eigi ólíklegt at til mikils drœgi um. Hon fœddi meybarn bœði mikit ok jóðligt. Torfi vildi eigi láta vatni ausa barnit fyrr enn reiddist um líf Signýar; hon andaðist þar þegar á sænginni. Þá gerði Torfi sik svá reiðan, at hann vildi láta barnit útbera. Hann bað Sigurð fóstra sinn taka við barninu, ok fara með þat til Reykjardalsár ok tortíma því þar. Sigurðr kvað þetta allilla gert vera, enn nenti þó eigi at synja Torfa þessa. Sigurðr tók nú við barninu ok fór vegar síns; honum sýndist vænligt barnit, ok því nenti hann eigi at kasta því út á ána.

Hann snýr nú upp til Signýarstaða, ok leggr þar niðr barnit í garðshliði, ok þótti líkligt, at þat mundi brátt finnast. Grímr bóndi stóð úti undir húsgafli, Signýarson; hann sá þetta, gengr til ok tekr upp barnit, ok hefir heim með sér, ok lætr Helgu konu sína bregðast sjúka, ok segja hana hafa fædda mey þessa. Hann lét ausa vatni ok nefndi Þórbjörgu. Grímr fór heiman til Breiðabólstaðar; hann sá margt manna fara ór garði; þar var fylgt líki Signýar til graftar. Torfi sagði Grími andlát móður sinnar, „ok vil ek *lúka þér fé hennar öll*; enn þó ættu vær Grímkatli at gjalda þat fé, enn vær viljum þó allvel til þína gera". Grímr kvað hann vel segja. Síðan jörðuðu þeir Signýu, ok gengu frá síðan. Nú finnast þeir Sigurðr ok Grímr; segist Sigurðr vita, at Torfi muni leggja reiði á hann, þegar hann veit, at hann hefir líf gefit barninu. „Ek kann þar ráð til", segir Grímr, „ek skal koma þér útan ok launa þér svá þat happ *er* þig hendi". Ok svá gerði hann; sendi hann Sigurð út á Eyrar ok fekk honum tvá hesta, ok váru klyfjar á öðrum; þar fór hann útan. Annan dag eftir kom Torfi til Signýarstaða, ok spurði, hví Helga lægi, því*at* hann vissi ekki ván vanheilsu hennar. Hann kendi nú barnit hjá henni ok mælti: „All-mikil dirfð er á slíku, er þit þorit upp at fæða

barn þat, er ek lét útbera". Helga svarar: „Allnáit var barn þetta Grími, ok var várkunn á, þótt hann byrgi því". Þá spurði Torfi, hvar Grímr væri. Hon kvað hann genginn til verkmanna. Þangat fór Torfi ok hitti Grím; lét Torfi hit versta, ok kvað Grím firna-djarfan verða sér, ok spurði, hvað hann vissi til Sigurðar; kvað hann ills verðan fyrir þat, at hann hafði rofit skipan hans; lét Grímkel makligan þvílíkrar svívirðingar frá sér. Grímkell kveðst sent hafa Sigurð vestr í Fjörðu til skips. Torfi varð reiðr við þat; hann tók meyna, ok nenti eigi at láta drepa hana; þvíat þat var morð kallat, at drepa börn frá því er þau váru vatni ausin. Hann hefir meyna heim ok selr til fóstrs ambátt nokkurri, ok ekki fekk hann henni til klæða, ok ekki vildi hann taka af verkum ambáttarinnar.

:! Sigmundr hét maðr; hann gekk yfir á húsgang ok kona hans ok sonr, er Helgi hét. Oftast váru þau í gestahúsi þar sem þau komu, nema Sigmundr veri inni til skemtanar. Þetta hit sama haust kómu þau Sigmundr til Breiðabólstaðar. Tók Torfi vel við þeim ok mælti til þeira: „Ekki skulu þit í gestahúsi vera, þvíat mér líst vel á þik, Sigmundr, ok heldr gæfusamliga". Hann svarar: „Ekki mundi þér þat missýnast, þóat þat væri at þér sýnd-

ist svá“. Torfi kveðst mundu gera sœmd til hans, „þvíat ek mun þiggja at þér barnfóstr“. Sigmundr svarar: „er okkar sá mannamunr, þóat ek fóstra þér barn, því at þat er talat, at sá sé minni maðr, er öðrum fóstrar barn“. Torfi mælti: „Þú skalt fœra meyna til Ölfusvatns“. Þessu játar Sigmundr; tekr hann nú við Þórbjörgu, ok bindr hana á bak sér, ok ferr á burt síðan. Þetta þóttist Torfi gera alt til svívirðingar við Grímkel, enn þótti þessi maðr velfallinn til at bera meyna á rekning; vildi hann ok ekki hætta hér betra manni til enn Sigmundi, þvíat honum þótti eingis örvænt fyri Grímkatli, ef sá maðr hefði fœrt honum barnit, at honum hefði nökkur hefnd í þótt. Sigmundi varð nú gott til gistingarstaða, þvíat allir þóttust skyldir til at gera gott við meyna ok þá sem með henni fóru, hvar sem hon kom, ok því vildi Sigmundr fara hinn lengsta veg; hann fór út um Andakíl ok Melahverfi ok alt hit ytra um Nes öll, enn útan um Grindavík ok Ölfus. At aftni eins dags kómu þau Sigmundr til Ölfusvatns; var Sigmundr vátr ok frosinn mjök; hann settist útarlega; enn Grímkell sat í rúmi sínu ok hafði sverð um kné sér Hann spurði, hvat komit væri. Sigmundr svarar: “Hér er kominn Sigmundr barnfóstri þinn, bóndi sæll, ok Þórbjörg dóttir þín; er hon allra

barna best“. Grímkell mælti: „Heyrit, hvat göngumaðrinn segir; þú mundir vera barnfóstri minn, allra stafkarla armastr; ok eigi er einskonar fjandskapr Torfa við mik; deyddi hann fyrst móðurina, enn rak nú barnit á húsgang.“ Grímkell kvað þá vísu:

Trauðr var-*a* Torfi at deyða
tvinna skorð ok borða;
hann gerir hróp at sönnu
hjörlestis í flestu.
Sendi sviftir branda
silfrkers Gná þessa
á rekning at röngu;
raun er mál at launa.

Alla vissi Grímkell ráðagerð Torfa, ok því vildi hann ekki at mærin væri þar eftir. Grímkell bað Sigmund dragast á burt sem skjótast, nema hann vildi vera lamdr ok bíða svá hins verra. Þau urðu nú þegar á burt at fara með meyna. Þau fóru um Grímsnes ok um Laugardal, ok lögðu nú órœkt á barnit, þvíat þau þóttust eigi vita, at þau mundu því nökkurn tíma af hendi koma. Þeim varð nú ilt til gistingarstaða. Þóttist Sigmundr nú yfir flugu ginit hafa, er hann tók við meynni af Torfa. Þau kómu til Grímstaða einn dag til dögurðar; segja þau Grími at þau fóru með ungt barn. Grímr kveðst sjá vilja barn þat hit unga, er menn gera nú mest orð á. Sigmundr kvað mikit fyrir at leysa upp

barnit, enn sagði þat þó ekki gott mundu at hugga eftir. Grímr kvað ekki skyldu at því gaum gefa; var barnit nú upp leyst ok sýnt Grími. Hann mælti þá: „Þetta er sannliga barn Signýar; hennar hefir augun, ok mundi hon þat ætla mér, at ek mundi eigi láta með húsum ganga barn hennar, ef ek mætta at gera; enn mikla skömm vill Torfi gera öllum frændum barns þessa, ok jafnvel sjálfum sér; nú mun ek, Sigmundr, taka af þér barn þetta ok þenna ómaga“. Hann varð því allfeginn. Þar váru þau þann dag, enn fóru síðan ofan Botnsheiði. Þess gátu margir, at Grímr mundi sik í hættu hafa við Grímkel goða um þetta mál, sakir ofrkapps hans.

10. Um fardagaskeið reið Grímkell goði heiman út í Ölfus um Hjalla, enn útan um Arnarbœli ok upp eftir Flóa í Oddgeirshóla; þaðan í Grímsnes ok gisti í Laugardal, ok svá heim. Hann stefndi öllum bœndum á sinn fund til Miðfells, þeim sem þá hafði hann hitt, á tveggja nátta fresti, þvíat Grímkell hafði goðorð yfir þessum sveitum öllum. Til Miðfells kómu sextigir þingmanna hans. Grímkell segir þeim nauðsynjamál sitt við Torfa, ok kveðst ætla at fara stefnuför til Torfa. Öllum þótti þat várkunn. Þeir riðu um Gjábakka, svá um Klufta ok um Ok; svá hina neðri leið ofan hjá

Augastöðum, ok svá á Breiðabólstað. Torfi var eigi heima, ok var farinn upp í Hvítársíðu. Grímkell stefndi Torfa um fjörráð við Þórbjörgu ok um heimanfylgju Signýar; hann stefndi málunum til alþingis, ok reið heiman síðan, ok var nú fátt fjölrœðara enn um mál þeira Grímkels ok Torfa. Enn er Grímr hinn litli spyrr þetta, ferr hann heiman út í Reykjarvík á fund Þórkels mána lögsögumanns. Þeim varð talat um mál þeira Grímkels ok Torfa; spyrr Grímr, hvat hann ætli, hvern enda eiga muni með þeim. Honum kveðst þykkja horfa óvænliga, þar sem kappgjarnir áttu hlut í. Grímr mælti: „Gjarna vilda ek at þú ættir hlut at sættum með þeim, því at þú ert bæði vitr ok góðgjarn“. Þórkell svarar: „Vel fer þér eftirleitin ok góðmannliga, ok í því skal ek heldr hlut eiga, at þeir sættist“. Grímr mælti: „Ek vil gefa þér fé til þess, at þú sættir þá“. Hann helti í kné honum hundraði silfrs, ok þakkaði honum heit sín, er hann ætlaði at sætta þá. Þórkell kvað honum vel fara: „enn skil þú þat, at ek vænti þér sættinni, enn ek heit eigi“. Grímr svarar: „Þat er meira vert, er þú væntir, enn þótt flestir menn aðrir heiti til fulls“. Grímr fór á burt eftir þetta. Líðr nú framan til þings; koma þá hvárirtveggju mjök fjölmennir. Grímr var á þingi; hann fór at hitta Þórkel mána ok

bað hann leita um sættir; kvað hann mundu fá af því mikinn sóma, ef hann gæti sætt þá höfðingjana. Þórkell gerði nú svá; hann fór fyrst at finna Grímkel goða, ok vakti til við hann um málin. Grímkell svarar: „Þat er skjótt at segja, at um öll skifti vár jafnsaman ok fjandskap Torfa við mik vil ek eingis gerð á hafa, nema mín sjálfs, nema því at eins, at þat sé skilit undir niðri, at hann gjaldi eigi minna enn tólf hundruð þriggja álna aura“. Þórkell bauð þá at gera um með þeim; „enn sjá megi þit, hvat er við liggr; enn er berr ófriðr, ef þit sættist eigi, enn vær munum þeim veita, er meir gerir at várum orðum, ok vár orð vilja nökkurs virða, ok er þat meira vert enn þat, sem hér stendr á milli“. Grímkell mælti þá: „Því játa ek, at Þórkell dœmi um málit; hann er kunnigr at allri réttvísi“. Nú sér Torfi at þetta eitt hœfir; segist nú ok þessu játa. Þórkell mælti: „Þat er mín ummæli ok gerð, at Torfi greiði Grímkatli sex hundruð þriggja álna aura, ok leigi sex vetr, ok gjaldi þá tólf hundruð“; lést þá hafa gert sem honum sýndist réttligast. Grímkell svarar: „Líka mun ek mér láta þessa gerð. með því at ek hefi sjálfr undir lagit; enn minnkað þykki mér allmjök málin; skal þetta fé eiga Hörðr son minn, ok hafa þat í móðurarf sinn“. Torfi

kveðst eigi mundu gjalda Herði þetta fé, nema hann yrði eigi verrfeðrungr. Grímkell kvað eigi þat víst vita mega, hversu þat vildi verða, enn kv*að* Herði önga bót í því, þótt almælit sannaðist, þat at móðurbrœðrum yrðu menn líkastir: „því at þú ert eigi einhamr, ok þætti mér honum þat verra enn ekki at hafa þat af þér". Þá varð óp mikit. Illa líkaði hvárumtveggja gerðin, ok var þó haldin at kalla. Liðu af þau misseri ok kómu önnur til. Þá bað Grímkell sér konu, Sigríðar Þórbjarnardóttur af Skálmarnesi; var því máli vel svarat, þvíat maðr þótti göfigr ok ættstórr, þóat hann væri nökkut hnignandi; var hon honum gefin; var boð þeira at Ölfusvatni, heima at Grímkels; fór þat vel fram ok sköruliga. Þeira samfarir urðu allgóðar; sat Grímkell nú um kyrt.

11. Illugi hét maðr, er bjó at Hólmi á Akranesi. Hann var son Hrólfs hins geitlenska, Úlfssonar, Grímssonar hins háleyska. Bróðir Illuga var Sölvi, faðir Þórðar, föður Magnús*ar* prests í Reykjaholti. Systir Illuga var Halldóra, er átti Gissurr hvíti, móðir Vilborgar, móður Jórunnar, móður Guðrúnar, móður Einars, föður Magnús*ar* biskups. Illugi var mikill maðr ok sterkr, ok hafði auð fjár. Hann fór til Ölfusvatns bónorðsför, ok bað Þuríðar dóttur Grímkels, er hann átti við hinni fyrstu konu sinni.

Grímkell tók þessu vel, þvíat honum var Illugi kunnigr; fóru þar festar fram. Eigi var Hörðr hjá þessu kaupi. At tvímánuði skyldi brúðlaupit vera heima at Ölfusvatni. Enn er kom at þeiri stefnu, bjóst Illugi at heiman við þrjá tigu manna til brúðlaups síns. Með honum var Þórsteinn öxnabroddr ór Saurbæ, mikill bóndi, ok Þórmóðr ór Brekku af Hvalfjarðarströnd. Þeir fóru yfir fjörð til Kjalarness, ok fyrir norðan Mosfell, ok svá upp hjá Vilborgarkeldu, þaðan til Jórukleifar, ok svá til Hagavíkr, ok svá heim til Ölfusvatns, ok kómu snemma dags. Illugi mælti: „Hvar er Hörðr, er ek sé hann eigi, eða er honum ekki boðit?“ Grímkell kvað honum vera sjálfboðit: „enn ekki hefir ek nefnt hann sérliga til þess“. Illugi svarar: „Þat samir þó eigi“. Hann ríðr á Grímsstaði; þar váru aftr hurðir; þeir drápu á dyr. Geirr gekk til hurðar ok spurði, hverir komnir væri? Illugi segir til sín, ok spurði at Herði. Geirr kvað hann vera inni. Illugi mælti: „Bið þú hann út koma, þvíat ek vil finna hann“. Geirr gekk inn ok kom út, sagði Hörð liggja ok vera sjúkan. Illugi gekk inn, þvíat Hörðr vildi eigi út ganga. Illugi mælti: „Með hverju móti er sótt þín, Hörðr?“ Hann kvað vera ekki mikla. Illugi mælti: „Gjarna vildi ek, at þú fœrir til boðs míns með mér. ok legðir vináttu til mín“.

Hörðr kvað hann þetta hafa mátt fyrr mæla, ef honum þœtti allmikit undir: „vil ek hvergi fara, þvíat lítt hafi þér mik at þessum málum kvatt". Illugi fær ekki af Herði útan stór orð; hann ríðr á burt við svá búit. Litlu síðar mælti Geirr til Harðar: „Þat er meiri sómi, at vit förum til boðsins; mun ek sœkja okkr hross". Hörðr kvað sér ekki um. Geirr mælti: „Ger at bœn minni, enn at sóma þínum". Hörðr gerði nú svá. Ríða þeir þá eftir þeim; ok er þeir fundust, varð Illugi allkátr, ok lét ekki á sér finna stóryrði Harðar. Þeir riðu nú til boðsins, ok var þar vel við þeim tekit Hörðr sat á aðra hönd Illuga. Veislan fór vel fram ok sköruliga. Riðu þeir allir samt frá boðinu, alt til Vilborgarkeldu; þar skildust götur. Þá mælti Illugi: „Nú munu vit, Hörðr, hér skiljast, ok vilda ek at vingott væri með okkr, ok hér er skjöldr, er ek vil gefa þér". Hörðr svarar: „Œrnar á Grímr fóstri minn flagspildur"; ok kvað vísu:

Skjöld gaf mér hinn mildi
málmrjóðr, *eigi* góðan;
hann man þurfa þenna
þegn at Hildar regni.
Eigi hann sjálfr hinn svinni
sinn grip, er ann minni
Auði urðþvengs hlíðar
eiðs ok hringa meið*ir*.

Illugi mælti þá: „Þigg þú þá hring þenna at mér til vinganar, þótt þú vilir eigi skjöldinn“. Hörðr tók við hringnum; var þat góðr gripr. „Eigi veit ek“, segir Hörðr, „hví mér býðr þat í hug, at þú munir eigi vel halda mágsemd við mik, enn þó mun þat síðar reynast“. Síðan skildu þeir, ok varð fátt um kveðjur, enn skildust þó sáttir at sinni. Enn er Hörðr kom heim, þá mælti hann við Þórbjörgu: „Þér vil ek gefa hring þenna, er Illugi gaf mér, þvíat ek ann þér mest allra manna; enn þú mun þessa gjöf eftir mik dauðan, þvíat ek veit, at þú munt lifa lengr enn ek“. Þórbjörg svarar ok kvað þetta:

Verðir þú,
svá'k vita gerla
vápnum veginn
eðr í val fallinn,
þeim skulu manni
mín at sönnu
bitrlig ráð
at bana verða.

Þá var Hörðr tólf vetra, er hér var komit sögunni; þann var þá jafn um afl hinum sterkustum mönnum þar í sveitinni. Leið nú svá fram, þar til er Geirr var sextán vetra gamall, enn Hörðr fimmtán. Hann var þá höfði öllu hærri enn aðrir menn flestir; honum mátti öngvar sjónhverfingar gera í augum, þvíat hann sá alt eftir því sem var; hann var hærðr manna best ok

ramr at afli, syndr manna best ok um alla hluti vel at íþróttum búinn. Hann var hvítr á hörund enn bleikr á hár; hann var breiðleitr ok þykkleitr, liðr á nefi, bláeygr ok snareygr, ok nökkut opineygr, herðibreiðr, miðmjór, þykkr undir höndina, útlimasmár ok at öllu vel vaxinn. Geirr var nökkuru ósterkari, enn þó váru þá náliga öngvir hans jafningjar; hann var hinn mesti íþróttamaðr, þótt hann kœmist eigi til jafns við Hörð.

12 Þat sama sumar kom skip af hafi á Eyrar. Þat átti sá maðr, er Brynjólfr hét Þórbjarnarson, Grjótgarðssonar, víkverskr maðr. Þeir váru þrír tigir manna á skipi. Þeir kómu út fyrir þing. Brynjólfr reið til þings, ok var í búð Grímkels goða. Oft mælti hann þat, at honum væri forvitni á at sjá Hörð; „þvíat mér er mikit sagt“, segir hann, „frá vænleik hans ok atgørfi“. Þat bar nú ok svá til, at Hörðr kom á þing, ok þeir Geirr báðir, þvíat þeir skildu aldri. Furðu ástúðigt var með þeim fóstbrœðrum, þvíat þá skildi á hvárki orð né verk. Þeir Brynjólfr hittast nú; fell vel á með þeim. Sagði Brynjólfr, at ekki væri ofsögum sagt frá Herði um vöxt hans ok vænleik: „sýnist mér þér, Hörðr“, segir Brynjólfr, „mun*i* vera vel hent at fara útan, ok vera á hendi tignum mönnum; vil ek vingast við þik, ok gefa þér hálft skipit við mik“. Hörðr mælti: „Mikit tekst

þú á hendr við ókunnan mann, enn þó vil ek þessum þínum málum vel svara, ok heita þó eigi í burt at fara, fyrr enn ek veit fararefni mín, því at enn eru lítil at svá búnu“. Geirr mæ'ti: „Slíkt er vel boðit, fóstbróðir, ok vænligt ráð sýnist mér þetta vera; vil ek þessa fýsandi vera“. Hörðr mælti: „Ekki nenni ek at biðja Grímkel tillaga“. Geirr bað hann eigi þat gera: „þvíat hann ann þér mikit; nú vilda ek at þú værir einfeldr í þessum ráðum, ok þat annat, at þú tækir þat með þökkum, er Brynjólfr býðr þér“. Nú fara þeir heim af þingi. Ok er Hörðr kom heim, sagði hann Þórbjörgu systur sinni. Hon kvað Brynjólf góðan dreng mundu vera. Geirr fýsti þá enn til útanferðar: „vilda ek“, segir hann, „at þú tækir Helga Sigmundarson þér til þjónustumanns“. Þórbjörg svarar: „Letjandi vil ek þess vera, þvíat mér sýnist ógæfufult alt lið Sigmundar; mun mér aldrei sá harmr úr brjósti ganga er þau báru mik á húsgang“. Hörðr svarar: „Lítit er mér um Helga, þvíat oss hefir hin mesta svívirðing af þeim leitt“, ok kvað vísu:

Hinn er mestr í manna
minni hafðr, sem inni'k,
harmr í Hlakkarstormi
hunmargr*a* Þórbjargar,
er Sigmundi bauð branda
bróðir hennar móður

Auði upp at fœða
ormvangs á húsgangi.

Helgi sækir eftir mjök; enn Grímr flytr mjök hans mál; þat réðist af áðr enn létti, at Helgi skyldi fara með þeim, ok sagði Hörðr, at þeim mundu því þykkja nökkuru sýnna misráðit. Eftir þetta beiðir Hörðr Grímkel fjár, ok mælti til sex tiga hundraða, ok væri í tuttugu hundruð mórend. Grímkell mælti: „Mjök kemr fram í þessu ofsi þinn ok ágirni". Hann gekk frá þegjandi. Sígríðr kona Grímkels kvað þetta fyrir lof hafa: „þvíat þessu nærri mun sú vera, sem hann hefir ætlat sér til kaupa". Greiddi Grímkell féit; enn þeir fœrðu vöruna alla undir Fell til Sigurðar múla; fóru síðan útan með Brynjólfi þegar um sumarit, ok kómu til Björgvin heilu skipi.

13. Haraldur konungr gráfeldr réð þá fyrir Noregi. Þeir leituðu sér skjótt skemmuvistar, ok fengu þat með umgengni Brynjólfs, þvíat hann gerði við þá alt hit besta. Þat var einn dag, er Brynjólfr var riðinn upp á land, at Geirr gekk einn samt heiman; hann hafði vararfeld yfir sér. Geirr sér þá, hvar flokkr manna fór, ok var einn af þeim í blárri kápu. Þeir finnast skjótt; spyrja þeir hann at nafni; Geirr segir til hit sanna, ok spyrr, hverir þeir eru. Sá kveðst Arnþórr heita, er fyrir þeim var, ok vera

féhirðir Gunnhildar konungamóður. Þeir föluðu at Geir feldinn, enn hann vildi eigi selja; þá greip einn af honum feldinn. Geirr stóð eftir ok hélt á sverði; þeir hlógu þá fast ok göbbuðu hann, ok sögðu, at landi hefði eigi fast haldit feldinum. Hann reiddist þá hvár*u*tveggja, gabbi þeira, enda missa feldinn; þrífr hann þá í feldinn, ok hnykkjast þeir um nökkura stund. Arnþórr seilist þá til feldarins, ok ætlar at hnykkja af honum; í því brá Geirr sverði ok hjó á hönd Arnþóri fyrir ofan olboga, svá at af tók; náði hann þá feldinum ok fór heim síðan, þvíat þeim varð bilt við hann; eftir varð honum umgerðin. Þeir tóku til Arnþórs, þvíat hann mœddi blóðrás. Hörðr spurði, er Geirr kom heim, *h*ví blóð væri á sverði hans. Geirr sagði sem farit hafði. Hörðr svarar: „Slíkt lá til sem þú gerðir at; mun nú eigi duga atgerðalaust“. Nú mœddi Arnþór blóðrás, ok fell hann niðr í höndum þeim sem hjá honum váru, ok dó litlu síðar af blóðrás. Sendir nú Hörðr eftir Íslendingum, þeim sem þar váru; þar var Tindr Hallkelsson, bróðir Illuga hins svarta. Þeir bregða við skjótt, ok koma til móts við Hörð, ok verða saman fjórir ok tuttugu. Þá var blásit í bœnum, ok sent eftir konungi, ok sagt at drepinn væri einn konungsmaðr. Kemr konungrinn skjótliga ok biðr þá framselja Geir: „því at hann

hefir drepit vin minn, enn féhirði móður minnar.“ Hörðr svarar: „Þat samir oss eigi, at selja fram mann várn undir vápn yðar; viljum vær bjóða þér sjálfdœmi fyrir manninn, til þess at Geirr hafir lífs grið ok lima“. Í því kom Brynjólfr heim, er þeir töluðu þetta, ok mælti: „Herra, gerit svá vel: takit fé fyrir manninn, ok virðit við heiðr yðvarn enn vináttu mína, þvíat margr maðr mun lífi týna áðr enn Geirr sé drepinn“. Konungr svarar: „Þat mun ek gera, Brynjólfr, fyrir þín orð, at sættast við Geir, ok taka fébœtr fyrir mína hönd, enn ekki fyrir móður mína“. Brynjólfr þakkaði honum. Hann galt upp féit alt fyrir Geir, ok gaf þó konungi góðar gjafir, þvíat hann var vellauðigr at fé ok hinn besti drengr. Enn er konungr var á burt farinn, mælti Brynjólfr: „Eigi treysti ek at halda yðr hér fyrir Gunnhildi; vil ek senda yðr austr í Víkina, á fund Þórbjarnar föður míns, til trausts ok halds“. Hörðr svarar: „Þinni forsjá vil ek hlíta, þvíat þú ert góðr drengr“. Fóru þeir nú skjótliga austr í Víkina; tók Þórbjörn vel við þeim, sakir orðsendingar sonar síns; váru þeir þar vel haldnir, ok þóttu vera ágæta menn. Ekki þótti flestum mönnum Helgi bœta um skapsmuni Harðar. Öndverðan vetr kom Brynjólfr austr þangat. Sátu þeir þá allir saman með vinskap.

Um várit talaði Þórbjörn við þá Hörð, at hann vill senda þá austr til Gautlands: „á fund Haralds jarls vinar míns með skýrum jartegnum, þvíat ek veit, at Gunnhildr kemr hér skjótt, ok get ek þá ekki haldit yðr fyrir henni". Hörðr kvað þá feðga ráða skyldu; búa þeir nú skip sitt.

14. Þá er þeir váru búnir, skilja þeir fóstbrœðr ok þeir feðgar með mikilli vináttu; halda nú austr til Gautlands; koma á fund Haralds jarls; tekr hann við þeim vel, þegar at hann sér jartegnir Þórbjarnar vinar síns. Jarl átti son, er Hróarr hét, ok var hann í hernaði, ok dóttur, er Helga hét, kvenna vænst. Setr Haraldr jarl Hörð hit næsta sér, í rúm Hróars sonar síns; váru þeir þar um sumarit. At hausti kom Hróarr heim ór hernaði; var honum vel fagnat; þokar Hörðr fyrir Hróari. Skjótt gerist vingott með þeim Herði ok Hróari; leið nú framan til jóla; ok er menn váru komnir í sæti jólakveld hit fyrsta, stóð Hróarr upp ok mælti: „Hér stíg ek á stokk ok strengi ek þess heit, at ek skal hafa brotit haug Sóta víkings fyrir önnur jól". Jarlinn mælti: „Mikil heitstrenging, ok muntú eigi verða þér einhlítr at enda, því at Sóti var mikit tröll í lífinu, enn hálfu meira síðan hann var dauðr". Hörðr stóð þá upp ok mælti: „Mun eigi sannligt at fylgja

þínum siðum? strengi ek þess heit, at fara með þér í Sótahaug, ok eigi fyrr í burtu en þú". Geirr strengdi þess heit, at fylgja Herði, hvárt hann vildi þangat fara eðr annarsstaðar, ok aldri við hann skilja útan Hörðr vildi. Helgi strengdi ok þess heit, at fylgja Herði ok Geir, hvert sem þeir fœri, ef hann kœmist, ok meta engan meira meðan þeir lifði báðir. Hörðr svarar: „Ekki er víst at okkar verði langt milli, ok hugsa þú um, at eigi standi af þér til beggja okkara líflát, eða þó fleiri manna annara". „Svá vilda ek at væri", segir Helgi. Jarl var vel til Harðar, ok kveðst helst vænta þar frama Hróari syni sínum til framkvæmdar sem Hörðr væri.

15. Enn er vár kom, bjóst Hróarr við tólfta mann til haugs Sóta. Þeir riðu um skóg þykkvan; ok í einhverjum stað sá Hörðr, hvar lá af skógarbrautinni lítill leynistígr; hann reið þenna stíg, þar til er hann kemr í eitt rjóðr; þar sér hann standa eitt hús, bæði mikit ok skrautligt. Maðr stóð úti fyrir húsinu á blárendri heklu; hann heilsar Herði með nafni; hann tók honum vel ok spurði, hvað hann hét: „þvíat ek þekki þik ekki, þótt þú látir kunnliga við mik". „Björn heiti ek," segir sjá, „ok kenda ek þik þegar *er* ek sá þik, ok hefir ek þó ekki sét þik fyrr; enn vinr var ek frænda þinna, ok þess skaltú njóta

frá mér; veit ek, at þér ætlit at brjóta haug Sóta víkings, ok mun yðr þat eigi greitt veita, ef þér erut einir í aktaumum; enn ef svá ferr sem ek get til, at yðr vinnist eigi at, at brjóta hauginn, þá vitja þú mín.“ Nú skilja þeir. Hörðr ríðr nú til móts við Hróar; koma þeir til haugsins snemma dags, ok taka til at brjóta, ok kómust um kveldit niðr at viðum; enn um morguninn eftir var haugrinn heill sem áðr; svá fór annan dag. Þá reið Hörðr til móts við Björn, ok sagði honum, hvar komit var. „Ok fór svá“, kvað Björn, „sem mik varði, þvíat mér var eigi ókunnigt, hvert tröll Sóti var; nú er hér eitt sverð, er ek vil fá þér, ok stikk þú því í haugsbrotit, ok vit þá, hvárt aftr lykst haugrinn eðr eigi“. Nú ferr Hörðr aftr til haugsins. Hróarr segist þá vilja frá hverfa, ok fást eigi við fjanda þenna lengr; þess fýstu fleiri. Hörðr svarar þá: „Eigi dugar þat, at enda eigi heitstrenging sína; skulu vér til prófa.“ Hinn þriðja dag fóru þeir enn til at brjóta hauginn; kómust þeir enn at viðum sem fyrr. Hörðr skýtr nú sverðinu Bjarnarnaut í haugsbrotit; sofa þeir af um nóttina, enn koma til um morguninn, ok hafði þar þá ekki at skipast. Hinn fjórða dag brutu þeir langviðu alla; enn fimta dag luku þeir frá hurðu. Hörðr bað þá menn varast gust þann ok ódaun, er út legði ór

haugnum; enn hann sjálfr stóð at hurðarbaki, á meðan ódaunninn var sem mestr. Þá urðu tveir menn bráðdauðir af fýlu þeiri sem út lagði, enn þeir höfðu forvitnast um, ok haft eigi ráð Harðar. Hörðr mælti þá: „Hverr vill í hauginn ganga? enn sá þykki mér eiga sem heitstrengdi þess at vinna Sóta.“ Þagði Hróarr þá. Enn er Hörðr sá, at enginn var búinn til í hauginn at ganga, keyrði hann niðr tvá festarhæla. „Nú mun ek“, segir hann, „ganga í hauginn, ef ek skal eiga þá þrjá gripi, er ek kýs ór hauginum“. Hróarr kveðst þessu játa fyrir sína hönd, ok þat samþyktu allir. Hörðr mælti þá: „Þat vil ek, Geirr, at þú haldir festi, því at þér trúi ek best til“. Síðan fór Hörðr í hauginn, enn Geirr helt festi. Ekki fann Hörðr fé í haugnum, ok segir nú Geir,at hann vill, at hann fari í hauginn með honum, ok hafi með sér eld ok vax: „þvíat hvárttveggja hefir mikla náttúru með sér,“ segir hann; „bið þú þá Hróar ok Helga geyma festi.“ Þeir gerðu svá, enn Geirr fórr niðr í hauginn. Hörðr fann hurð um síðir, ok brutu þeir hana upp. Þa varð landsskjálfti mikill, ok sloknuðu ljósin; þá varp út ódaun miklum. Þar í afhaugnum var skrimingr lítill sá. Þá sá þeir skip, ok fé mikit í; Sóti sat í stafni, ok var ógoligr at sjá.

Geirr stóð í haugsdyrum, enn Hörðr gekk til, ok vildi taka féit. Þá kvað Sóti:

Hví fýsti þik,
Hörðr, at brjóta
hús moldbúa
þót Hróarr bæði?
hefir ek aldri,
hristi blóðorma
angr gert
æfi minnar.

Hörðr kvað:

Því gerða ek
þegn at finna
ok fornan draug
firra auði,
at hvergi man
í heimi öllum
verri maðr
vápnum stýra.

Þá spratt Sóti upp ok rann á Hörð; varð þar harðr atgangr, þvíat Hörðr var mjök aflvani. Tók Sóti svá fast, at hold Harðar hljóp saman í hnykla. Hörðr bað Geir tendra vaxkertit. ok vita, hvé Sóta brygði við þat. Enn er ljósit bar yfir Sóta ómætti hann ok fell hann niðr. Hörðr gat þá náð gullhring af hendi Sóta; þat var svá góðr gripr, at menn segja at enginn gullhringr hafi jafngóðr komit til Íslands. Enn er Sóti misti hringinn, kvað hann þetta:

Hörðr rænti mik
hringnum góða;
hálfu síðr vilda'k
hans um missa
enn gervallrar
Granabygðar.
Hann skal verða
at höfuðbana
þér ok öllum
þeim er eiga

Hörðr kvað:

Þó*t* hitt ek vissa
at haldast mundi
öll ummæli
eyði*s* góðverka,
þá skyldi eigi
skauð afgömul
lengr njóta
lægis bríma.

„Skaltú þat vita“, segir Sóti, „at sjá hringr skal þér at bana verða, ok öllum þeim er eiga, útan kona eigi.“ Hörðr bað Geir bera at honum ljósit, ok sjá hvé vingjarnligr hann væri; ok í því steypist Sóti í jörð niðr ok vildi eigi bíða ljóssins; skildi svá með þeim. Þeir Hörðr tóku kistur allar ok báru til festar, ok fé alt er þeir fundu. Hörðr tók sverð ok hjálm, er Sóti hafði átt, ok váru hinar mestu gersemar. Þeir kippa nú festinni, ok urðu þess varir, at menninir váru á burtu af hauginum. Hörðr las sik upp eftir festinni, ok komst hann út ór hauginum. Geirr

batt féit í festi, en Hörðr dró út. Þat er at segja frá þeim Hróari ok Helga, at þá er landskjálftinn varð, œddust menn allir, þeir er úti váru, nema þeir Helgi ok Hróarr, ok urðu þeir at halda þeim sem úti váru. Enn er þeir fundust, varð þar fagnafundr; þóttust þeir þá Geir ok Hörð ór helju heimt hafa; spurði Hróarr Hörð at tíðindum, enn hann kvað vísu:

Átta'k-*a* við léttan
auðarblyn né blauðan;
þann var vont at vinna
vóm í heiðnum dómi;
Veit'k þá's ljós nam líta,
ljót varð ásjón Sóta:
vildi geymir galdra
greipr í jörð*u* steypast.

Þeir fóru nú á burt með fang sitt. Hvergi fundu þeir Björn, ok höfðu menn þat fyrir satt, at Óðinn mundi þat verit hafa. Mikit ágæti þótti mönnum Hörðr gert hafa í hauggöngunni. Hann talaði þá við Hróar: „Nú þyk*k*jumst ek eiga þá þrjá gripi sem ek kýs.“ Hróarr kvað þat satt: „Ok ertú makligastr at hafa þá.“ „Þá mun ek,“ segir Hörðr, „kjósa sverð, hring ok hjálm“. Síðan skiftu þeir fé öllu öðru, ok urðu allir vel ásáttir. Ekki vildi jarl hafa af fénu, þá er þeir buðu honum; kvað Hörð makligan mest af at hafa. Sitja þeir nú í sóma miklum, ok váru þar þau missari.

16. At vári sagði Hörðr, at hann vildi til Íslands; enn jarl ok Hróarr kveðst gjarna vilja, at hann fœri eigi á burt, ok þótti þar eigi slíkr maðr komit hafa. Hörðr mælti: „Gera skal ek ykkr kost á því; giftit mér Helgu jarlsdóttur“. Jarl kveðst því mundu vel svara. Þau ráð tókust með samþykki Helgu ok Hróars. Hörðr unni mikit Helgu konu sinni; hann hafði þá fé mikit. Þeir lögðu í hernað um sumarit: Hörðr, Hróarr, Geirr ok Helgi, ok höfðu fjögur skip; stýrði sínu hverr þeira; varð þeim bæði gott til fjár ok frægðar, ok fóru vel í sínum hernaði.

17. Nú er þar til at taka sem fyrr var frá horfit, at Sigurðr Torfafóstri fór útan á Eyrum, ok kom við Noreg, ok var þar um vetrinn; enn um sumarit eftir kom hann sér í skip með kaupmönnum, ok fór suðr til Danmerkr. Þá réð þar fyrir Haraldr konúngr Gormsson. Kemr Sigurðr sér í kærleika við konunginn, þvíat hann reyndist hinn röskvasti maðr; óx honum skjótt bæði fé ok metnaðr, alt þar til er hann kom sér í lið með víkingum, ok reyndist hinn mesti garpr, ok svá fór fram nökkur sumur, ok alt þar til er Sigurðr varð höfðingi fyrir víkingaliði; stýrði hann þá sjálfr fimm skipum. Þat var eitt sumar, at hann sigldi austr fyrir Balagarðssíðu; ok er hann

kom at sundum þeim, er Svínasund heita, þá var kveld komit. Þeir váru þar um nóttina. Enn um morguninn verða þeir eigi fyrr varir við, enn þar röru at þeim víkingar á sjau skipum. Þeir spurðu, hverr fyrir skipunum ætti at ráða. Maðr stóð upp í lyfting á einu skipi, bæði mikill ok svartr; sá kveðst heita Björn blásíða, ok vera son Úlfhéðins Úlfhamssonar, Úlfssonar, Úlfhamssonar hins hamrama; ok spurði hver fyrir væri. Sigurðr sagði til sín. „Hvárt vili þér heldr ganga á land lausgyrðir, enn fá oss skip ok fé, eðr vili þér berjast við oss?“ *Sigurðr svarar*: „Þat munu vér heldr kjósa, at verja fé vort ok frelsi, ok falla heldr með sœmd“. Síðan búast við hvárirtveggju; slær þá í hinn harðasta bardaga; gengr Sigurðr vel fram, ok þar kemr at hroðin váru öll skip Sigurðar, en þrjú af Birni. Þá stendr Sigurðr einn uppi, ok varðist lengi, ok alt þar til er bornir váru at honum skildir; var hann þá höndum tekinn, ok varð hann áðr sjau manna bani ein*n*saman; var þá komit at kveldi dags. Hann var þá bundinn fast á höndum, enn fjötraðr á fótum, ok fengnir til sex menn at geyma hans um nóttina, enn hann skyldi höggva at morgni; enn víkingar lágu allir á landi. Sigurðr spurði, hverir skemta skyldu. Varðmenn kváðu hon-

um óvant um skemtun: „er þú skalt deyja á morgun“. „Ekki hræðumst ek dauða minn“, *segir Sigurðr*: „ok mun ek kveða yðr kvæði, ef þér vilit“. Þeir kváðust þat þiggja mundu. Kveðr hann þá svá, at þeir sofna allir. Hann velti sér þá þangat at sem öx ein lá; getr hann þá skorit af höndum sér strenginn, ok því næst gat hann spyrnt af sér fjötrinum með því móti, at af honum gengu bæði hælbeinin; síðan drepr hann alla varðmennina; síðan kastar hann sér til sunds, ok leggst til lands; gengr hann þá yfir þvert nesit, því at hann treystist eigi at glettast við víkingana. Þá sér hann liggja þrjú skip, enn búðir á landi; hann gengr djarfliga at tjöldunum, ok var þá mornat mjök. Hann fréttir, hverir þar væri forráðs. Þeir sögðu, at sá héti Hörðr, er fyrir þeim væri, Hróarr ok Geirr ok Helgi; enn spurðu í móti, hverr hann væri. Hann sagði til hit sanna: gekk hann þá fyrir Hörð, ok spurðust almæltra tíðinda. Kendist Hörðr skjótt við Sigurð ok býðr honum til sín. Sigurðr kveðst þat þekkjast mundu, ok sagði honum frá svaðilsferðum sínum, ok bað Hörð rétta hlut sinn við víkingana. Honum þótti þat ekki vænligt, enn kvaðst þó gera skyldu sem hann bæði. Bregða þeir þá við skjótt, ok ryðja skip sín farmiuum, enn bera á grjót í staðinn; róa síðan fram fyrir

nesit. Enn er víkingar verða varir við þat, búast þeir við, ok þykkjast sakna vinar í stað, er Sigurðr var í burtu. Slær nú í bardaga með þeim; ganga þeir fóstbrœður hart fram, enn Sigurðr dugði þó ámælislaust. Enn er leið á daginn ræðr Hörðr til uppgöngu á skip þat, er Björn blásíða var á, ok Geirr þegar eftir honum; gekk með sínu borði hvárr, ok drápu gjörsamliga hvert mannsbarn fyrir framan siglu. Björn blásíða hleypr þá í móti Herði; Hörðr var þá kominn aftr yfir siglu. ok höggr Björn til Harðar með tvíeggjuðum mœki. Hörðr kemr þá þó eigi fyrir sig skildinum; stökk hann þá öfugr fram yfir siglubitann, enn mœkirinn kemr svá hart á siglubitann, at felr báða eggteina. Enn er Hörðr sér þat, at Björn lýtr eftir högginu, höggr hann bæði hart ok skjótt um þverar herðarnar, ok sundr manninn fyrir neðan bringspalirnar, með sverðinu Sótanaut; ok lét Björn blásíða svá líf sitt. Ok er þetta var unnit, hafði Geirr drepit hvert mannsbarn á skipinu, enn Hróarr hafði hroðit eitt skip ok þeir Helgi báðir; Sigurðr hafði hroðit eitt skip, enn víkingar flýðu á hinu fjórða. Tóku þeir Hörðr þar herfang mikit; bundu nú sár manna sinna. Sigurðr gröri svá, at honum stóð fyrir öngu; fylgdi hann Herði alla æfi síðan meðan hann lifði, ok þótti vera hinn röskvasti maðr.

Þeir sigldu nú heim til Gautlands um haustit, ok sátu þar um vetrinn í góðu yfirlæti.

18. Geirr fýstist nú til Íslands ok bað Hörð gefa sér fararleyfi. Hörðr bað hann fara sem hann vildi, enn halda þó vináttu við sik. Helgi var eftir með Herði ok Sigurðr. Geirr fór í burt; þeim gaf seint byri, ok kómu í Víkina austr, ok höfðu tjöld á landi. Þat fréttir Gunnhildr konungamóðir, ok sendir menn sína til at drepa Geir. Þeir koma um nótt ok berja þeim tjaldkúlur ok fella á þá tjöldin. Geirr komst einn á brott með vápnum sínum, ok varð áðr níu manna bani. Hann fór þar til er hann kom til Brynjólfs Þórbjarnarsonar; enn þeir feðgar kómu honum í skip ok fengu honum fé nökkut. Þat þykkir mönnum sem Gunnhildr hafi bannat Geir með fjölkyngi sinni til Noregs. Líkaði henni nú hit versta, er Geirr komst undan. Létu þeir nú í haf. Geirr kom út á Eyrum um sumarit. Þá var andaðr Grímr faðir Geirs, ok svá Högni móðurfaðir hans í Hagavík; enn þær Guðríðr ok Þórbjörg varðveittu bú á Grímsstöðum. Geirr fór þangat, ok var þar um vetrinn. Enn um várit keypti hann land í Neðra-Botni, ok færði þangat bú sitt. Þangat fór Guðríðr ok Þórbjörg.

19. Indriði Þórvaldsson ok Þórgríma smiðkona gerðu bú í neðanverðum Skorradal, þar

sem nú heitir á Indriðastöðum; enn Þórgríma bjó þá í Hvammi móðir hans, enn Þórvaldr var dauðr faðir hans. Þat sumar, er Geirr bjó fyrst í Botni, kom út sá maðr er Ormr hét á Víkarsskeiði við Þjórsá; þeir brutu skipit, enn týndu öllu fénu. Þeir váru fimtán menn á skipi ok fengu engar vistar. Ormr hafði verit fyrir tveim vetrum í Hvítá, ok þegit vist með Indriða. Ok nú reið Indriði norðan við þriðja mann í móti Ormi, ok kveðst eigi vilja vita at hann væri ráðlauss; hann bauð honum heim með sér ok öllum skipverjum hans. Ormr játaði því ok þakkaði honum boðit. Þeir riðu allir sunnan hjá Bakkárholti um Grafning ok Bíldsfell, ok svá hjá Úlfljótsvatni, ok þaðan til Ölfusvatns, ok koma þar í rökkri. Grímkell heilsar þeim, enn bauð þeim ekki. Indriði biðr þá Þórbjargar dóttur Grímkels: „er þér, bóndi, kunnigr uppruni minn, ok svá fjárvöxtr; vilda ek vita skjótt svör þín“. Grímkell mælti: „Ekki megu vér skjóta því þegar fram, ok ekki mun þat ráðast svá skjótt.“ Ekki varð af boðum hans við þá. Indriði reið í Hagavík um kveldit. Enn er þeir váru riðnir, mælti Sigríðr húsfreyja við Grímkel: „Allkynlega leitst þér á þetta, at gifta eigi dóttur þína Indriða, er oss þykkir hinn merkiligasti maðr vera, ok lát ríða eftir þeim, ok sit eigi fyrir

sóma þínum eðr dóttur þinnar.“ Grímkell mælti: „Gerum sem þú vilt“. Þá var sent eftir þeim í Hagavík; riðu þeir aftr með sendimönnum. Grímkell tók nú allvel við þeim; töluðu þeir nú um málit, ok var þat ráðit, at Indriði skal eiga Þórbjörgu, ok skal hann hafa með henni fjóra tigu hundraða, ok skyldi þegar vera brúðkaupit at Ölfusvatni. Indriði skyldi sjálfr ábyrgjast, hversu þeim líkaði, er eigi váru við. Indriði lét þar eftir lið sitt, enn fór við þriðja mann, ok sótti Þórbjörgu heim í Botn. Hann fór Jórukleif ok svá til Grímsstaða, ok þaðan Botnsheiði, ok svá í Botn. Geirr var eigi heima. Þat mæltu margir menn, at Geirr mundi viljat hafa átt Þórbjörgu; enn ekki mælti hon þó í móti þessum málum, né at fara með Indriða. Þau fara nú þar til er þau koma til Ölfusvatns; er þá búit til brúðkaups. Grímkell fór til hofs Þórgerðar hörgabrúðar, ok vildi mæla fyrir ráðahag þeira Þórbjargar; enn er hann kom í hofit, þá váru goðin í busli miklu ok burtbúningi af stöllunum. Grímkell mælti: „Hví sætir þetta, eðr hvert ætli þér, eðr hvert vili þér nú heillum snúa?“ Þórgerðr mælti: „Eigi munu vær til Harðar heillum snúa, þar sem hann hefir rænt Sóta bróður minn gullhring sínum hinum góða, ok gert honum marga skömm aðra; vil ek þó heldr snúa heillum til

Þórbjargar, ok er yfir henni ljós svá mikit, at mik uggir at þat skili með okkr; enn þú munt eiga skamt ólifat.“ Gekk hann þá í burt, ok var reiðr mjök goðunum. Hann fór heim eftir eldi, ok brendi upp hofit ok öll goðin, ok kvað þau eigi skyldu oftar segja sér harmsögur. Ok um kveldit, er menn sátu undir borðum, varð Grímkell goði bráðdauðr; ok var hann jarðaðr suðr frá garði. Alla fjárvarðveislu bar undir Indriða ok Illuga, því at Hörðr var eigi hér á landi. Ekki vildi Indriði skifta sér neinu af fjárvarðveislu eftir Grímkel nema heimanfylgju Þórbjargar. Illugi tók við fjárvarðveislu þegar um haustit; enn um várit var skift fé við Sigríði, ok hafði hon land at Ölfusvatni, ok þótti góð húsfreyja.

20. Nökkurum vetrum síðar kom út Hörðr Grímkelsson á Eyrum ok Helga kona hans, ok Sigurðr Torfafóstri, Helgi Sigmundarson ok þrírtigir manna. Þá var Hörðr þrjátigi vetra at aldri. Hann hafði þá útan verit fimtán vetr í einu, ok orðit gott til fjár bæði ok virðingar. Illugi hinn rauði frá Hólmi kom til skips, ok bauð Herði til sín ok öllum hans mönnum, ok fór sjálfr í móti þeim ok gerði alt hit sœmiligasta til þeira. Hörðr tók því vel ok þótti stórmannliga boðit; fór Hörðr til Illuga með hálfan þriðja tög manna, ok var þeim veitt mun-

gát allan vetrinn með hinni mestu rausn, ok líkaði Herði allvel. Illugi bauð honum fé sitt alt, þat sem hann hefði viðtekit. Hörðr kvað sér tíðara at heimta fé sitt af Torfa frænda sínum, ok kveðst mundu fara at finna hann. Síðan fór hann við tólfta mann ok kom á Breiðabólstað, ok hitti Torfa ok heimti fé sitt. Torfi kveðst eigi vita glöggt um fjárheimtur þær: „þvíat ek er ekki skyldr til at gjalda þér féit, ef þú ert verrfeðrungr.“ Hörðr kvað þat enn lítt reynt, en létst eftir fénu leita mundu. Síðan reið Hörðr á burtu, ok sagði Illuga, er hann kemr heim. Illugi bað Hörð vægja: „ok vænti ek at þá fari betr með ykkr, þvíat Torfi er vitr maðr ok grimmúðigr.“ Hörðr kvað þat fjarri fara skyldu: „hefir hann ávalt illa til vár gert, enn aldri vel; vil ek þegar fara ok láta mönnum samna.“ Hörðr reið ok samnaði mönnum um Akranes, enn Illugi samnaði fyrir neðan ok vestan, um Heynes ok Garða til Fellsaxlar, ok um Klafastaði, enn Hörðr fyrir austan Kúludalsá. Þeir riðu upp um Miðfell, ok svá til Breiðabólstaðar. Torfi var úti ok fagnar þeim vel. Illugi leitaði um sættir, ok kvað þeim vera nauðsyn á at sættast, svá nánum mönnum. Torfi lét meiri ván, at Hörðr hefði rétt at tala: „mun hann ok verða mikilmenni“, segir hann; „miklu hefir hann skjót-

ara við brugðit; vil ek unna honum sætta ok hér landakostar; ek mun fá honum í hönd hér með jörðinni þrjá tigu kúa ok þrjá tigu hjóna; mun ek fá alt til bús þessi misseri; vil ek vita, hvat manni hann vill vera; hann skal ábygjast fé þat alt er hann tekr við, bæði lönd ok kvikfé". Illugi kvað þetta vel boðit, ok þetta þá Hörðr, ok sættust at því. Þangat fór Hörðr búi sínu um várit, ok galt Illugi honum fé sín öll. Gagnsamt var bú Harðar; ól hann gest ganganda. Öngvir urðu til at leita á Hörð, enda var hann óáleitinn við aðra. Hann bjó þar tvá vetr.

21. Auðr hét maðr, hann bjó á Auðsstöðum gagnvert Uppsölum eðr heldr neðar, einrœnn maðr ok auðigr, kynlítill ok þó kífinn nökkut. Sigurðr hét son hans. Hann átti merhryssi móskjótt at lit tvö; honum þóttu hrossin góð. Illugi hinn rauði hafði gefit Herði stóðhross fimm saman, þá *er* hann fór burt frá Hólmi, svört öll at lit; þangat vöndust til merar Auðs hinar skjóttu ok hlupu í burt ór högum sínum. Illa kveðst Herði þat þykkja, er Auði var oflítit gagn at hrossum sínum. Fátt varð um frændsemi þeira Torfa. Ekki kepptu menn mjök við Hörð, enda átti hann gott eina við menn. Þá bjó Torfi á Uppsölum; hann hafði goðorð, ok þótti ódæll ok illr viðskiftis.

Annat sumar fór á sömu leið, at hross Auðs gengu í burt frá honum ok til hrossa Harðar. Hörðr bað fœra hrossin sín yfir fjallit, svá at eigi fyndi merar Auðs þau; svá var gert, ok fundu þó merar Auðs hrossin. Þat bar til um engiverk, at Sigurðr Auðsson kom heim frá stóðinu, ok hafði eigi getat náð hrossunum. Þá sendi Hörðr Helga Sigmundarson til at veita honum lið. Helgi fór með Sigurði ok var í illu skapi, ok kvað Auð einn valda slíkum spennum ok ónáðum. Enn er hann kemr til hrossanna, sér hann at sveinninn hefir sært hestinn. Þá mælti hann: „Þú munt vera ilt mannsefni, ok eigi skaltú mörgum góðum gripum spilla héðan af.“ Hann vá þá sveininn. Litlu síðar kom Hörðr at ok mælti: „Þú ert illr maðr, er þú hefir drepit ungmenni eitt. ok þó saklaust; væri þat makligt, at ek dræpi þik, nú mun ek ekki því nenna, þóat þat væri betr, at þú lifðir eigi eftir slíkt óverkan; mun þetta vera upphaf ógæfu þinnar; er nú þat fram komit, er mér sagði hugr um, ok þat líkast, at svá nökkurn *v*eginn beri til; at þetta dragi okkr báðum til bana ok fleirum öðrum, með því öðru, sem þá berr til ok lagit vill verða“. Hörðr kastaði þá feldi á líkit, ok fór síðan heim fyrst; ok þegar litlu síðar fór Hörðr til Auðsstaða. Ok þá er Hörðr gekk vestan í

garð, þá gekk Auðr norðan í garð. Ok er þeir fundust, mælti Hörðr: „Þar hefir tekist illa. ok þó í mínum vilja, er son þinn var drepinn; nú vil ek selja þér sjálfdœmi, ok sýna þat, at mér þykkir þetta allilla vorðit, ok lúka þegar upp alt féit, ok munu þat flestir tala, at þér sé varla ván betri málaloka at svá vöxnu máli“. Auðr svarar: „Nú hefir ek hitt Torfa vin minn, ok selt honum málit, ok hefir hann heitit mér, at fylgja því til hinna fremstu laga, enda mætta ek þat allvel sjá, at þér kœmit hart niðr Breiðbœlingar“. Hörðr mælti: „Þú hefir þat illa gert, at rœgja okkr Torfa saman, ok nú skaltú þess gjalda“. Hann brá þá sverðinu Sótanaut, ok hjó Auð sundr í tvá hluti, ok húskarl hans. Svá var Hörðr þá reiðr orðinn, at hann brendi bœinn ok alt andvirkit, ok tvær konur, er eigi vildu út ganga. Enn er Torfi spurði þetta, kvað hann engan fýst hafa: „at gera slík ódœmaverk við vini sína,“ enn þó Hörð eigi gott af eyrum at leiða; ok er hann spurði, at Hörðr var eigi heima, fór hann heiman til Breiðabólstaðar stefnuför, ok stefndi málunum til alþingis; fór heim síðan. Enn er Hörðr spurði þetta, sendi hann Helga suðr til Indriða mágs síns, ok bað hann ríða til þings, ok svara málum sínum ok bjóða sættir; hann kveðst eigi geta af sér *fengit* fyrir fjandskap Torfa, at

bjóða neinar sættir sjálfr. Helgi fór ok hitti Indriða, ok segir honum orð Harðar. Indriði svarar: „Ek hefi heitit Illuga rauða at fara til Kjalarnessþings, en bjóða vil ek Herði hingat til mín“. Helgi svarar: „Minni nauðsyn mun þér vera at fara til Kjalarnessþings, enn at svara fyrir mág þinn jafnröskvan, ok muntú vera skauð ein“. Þórbjörg mælti: „Þat væri órlausn nökkur, ef dugandi maðr fœri með erindum, en nú kann vera at engi verði; hefir ok þessi ógæfa af þér hlotist.“ Helgi fór heim, ok sagði ekki Herði frá heimboðinu Indriða, enn kvað hann ekki lið honum veita vilja. Herði fannst fátt um ok kvað vísu:

Minn varð mágur hranna
mér, ok svá's hann fleirum
einum illr at reyna
ells í málafellum.
Þórgrímu réð heldr heima
hvarflauss vera arfi;
oss er stála stýrir
stríðr, enn verri síðar.

Ok er menn kómu til þings ok dró at dómum, þá spurði Torfi ef nökkurr vildi fébótum upp halda fyrir hönd Harðar. „Mun ek“, segir hann, „taka fébœtr, ef nökkurr vill bjóða; enn eigi nenni ek at kasta máli þessu niðr undir fœtr mér“. Engi kómu svör á móti, ok urðu þeir

Hörðr sekir ok Helgi báðir. Enn er Hörðr spurði sekt sína, kvað hann vísu:

Gera réð geymir stórra
gullhringa á alþingi
ósa enn at vísu
elds fægi útlægan
um hyski heiðar þoska
ok hjörrunnar miskunnar
— oss es engi at þessu
ótti — grettis sótta.

Ekki fundust þeir Torfi þá um sinn.

22. Litlu síðar fór Hörðr í Botn með alt sitt til Geirs fóstbróður síns. Hörðr brendi áðr öll hús á bœnum ok svá hey; hann kvað Torfa lítit hafa skildu þar féna. Þá hafði Hörðr sextán vetr ok tuttugu, er hann lagði í útlegð ok hann fór í Botn. Öll hjón hans fóru með honum ok fylgdarmenn til Geirs, ok höfðu þar setu. Þat var einn dag, at Torfi kvað vísu þessa:

Víst man Torfi treystast,
tandrauða Níl-sanda
hæðinn höldr, at ríða
heim í Botn at gotnum;
hreytar get'k at viðrnám veiti,
vargi trú'k at þegnar bjargi,
ef jafnmargir meiðar törgu
mætti finnast hér inni.

Þeim varð kostnaðarsamt þau misseri, þvíat minni urðu tilföng enn þurfti, enn Geirr gáði

nú verr búsýslu enn áðr. Hjuggust þá upp kvikféin, svá at um sumarit eftir fæddi varla búféit fólkit. Um haustit eftir váru upp höggvin kvikféin, gjörsamliga, útan fár einar kýr, ok einn morgin um vetrinn fyrir jól tók Geirr á fótum Helga; hann stóð upp skjótt, ok fóru þeir yfir háls til Vatnshorns í Skorradal; bóndi var eigi heima; hann var at brúðkaupi at Lundi í Reykjardal at Kolls. Geirr mælti: „Nú mun verða at afla til bús, þannig sem verða má, ok skaltú gera annaðhvárt, at halda vörð eða ganga í fjós“. Helgi kaus at halda vörð. Geirr gekk þá inn í fjósit ok leysti upp nautin; tveir menn váru á heystáli ok tefldu, ok brann þar ljós. Þá mælti annarr þeirra: „Hvárt eru laus nautin í fjósinu?“ Annarr þeira kvað konur mundu valda, ok hafa eigi bundit nautin. Ferr nú annar þeira útar undir dyrnar; ok er Geirr sá þat, hljóp hann at ok vá þann; ok er þeim dvelst, er fyrri fór, ferr annarr, ok er hann kom í hlöðudyr, hafði hann slíka för sem hinn fyrri; vá Geirr ok þenna. Síðan leiddu þeir á burt yxni sjau vetra gamalt. Ok er þeir kómu heim í Botn, líkaði Herði allilla, ok kveðst á burt skyldu, ef þeir vildi stela: „þykki mér“, segir hann, „miklu ráðligra at ræna, ef eigi má við annat vera“. Geirr bað hann eigi við sik skilja fyrir þessa sök: „skaltú einn öllu ráða

okkar á milli". Ok svá var, at Hörðr fór eigi á burt. Enn er konur kómu í fjós at Vatnshorni þótti heim undarligt, er naut öll váru laus; ætluðu þær nautamenn sofa mundu; bundu þær nautin; enn er þær kómu at hlöðudyrum, fundu þær þá dauða; váru bónda þá orð send; kom hann heim; var fjölrœtt um þenna hlut. Eigi vildi Hörðr neyta yxnisins, fyrr enn maðr var sendr til Vatnshorns, at segja hit sanna um ferðir Geirs. Segja þat ok nökkurir menn, at Hörðr muni hafa bœtt bónda at Vatnshorni fyrir menn sína ok yxni, ok því muni hann þetta mál ekki kært hafa.

23. Kolgrímur hinn gamli, son Álfs hersis ór Þrándheimi, bjó á Ferstiklu í þenna tíma; hann var landnámsmaðr. Hans son var Þórhallr, faðir Kolgríms, föður Steins, föður Kvists, föður Kala. Kolgrímr sendi orð Botnverjum, at þeir ætti saman knattleika ok sköfuleika á Sandi; þeir játuðu því. Tókust nú upp leikar ok heldust fram yfir jól. Gekk þeim Botnverjum oftast verr, þvíat Kolgrímur stillti svá til, at Strendir urðu sterkari í leikinum. Mikit lögðu Botnverjar til skó sér, er þeir gengu oft; var þá skorin yxnishúðin til skœða. Þykkir mönnum sem Kolgrímur hafi viljat forvitnast um yxnishvarfit, ok því hafi hann leikana lagit. Þóttist hann þá kenna yxnishúðina á fótum

þeim; váru þeir þá kallaðir yxnismenn. Fengu þeir þá enn harðleikit; töluðu þeir þá um, er þeir kómu heim, at þeir þœttist harðleikit fá, ok kváðust upp mundu gefa brátt leikana. Hörðr mælti hart við þá ok kvað eigi þá meðalklœkismenn vera, ef þeir þyrði eigi at hefna sín. „Ok eru þér“, segir hann, „til illgjörða einna búnir“. Þá váru þeir komnir til Harðar Þórðr köttr ok Þórgeirr gyrðilskeggi, sekr maðr. Nú lét Hörðr gera ser hornsköfur um nóttina. Þá váru allir búnir, at fara til leiks þegar, er Hörðr fór, þótt áðr væri nökkut stirðir. Önundr Þormóðsson af Brekku var í móti Herði skipaðr, vinsæll maðr ok ramr at afli. Sjá leikr var allharðr. Enn áðr kveld kœmi, lágu dauðir af Strandverjum sex menn, enn enginn af Botnverjum. Fóru nú heim hvárirtveggju. Önundi fylgdu allir þeir, er útan vóru af Strönd. Enn er þeir kómu skammt inn frá Brekku, þá bað Önundr þá fara fyrir. „Enn ek vil“, segir hann, „binda skó minn“. Þeir vildu ekki frá honum ganga. Hann settist niðr, ok heldr hart; í því dó hann, ok er þar jarðaðr. Þar heitir nú Önundarhóll. Ekki váru mál þessi sótt á hönd Herði né hans mönnum. Þórsteinn gullknappr bjó þá á Þyrli, grályndr ok undirförull, slœgvitr ok vel fjáreigandi. Enn Þórvaldr bláskeggr bjó á Sandi, gildr bóndi ok mikill fyrir sér.

24. Refr hét maðr, Þórsteinsson, Sölmundarsonar, Þórólfsonar smjórs. Hann bjó á Stykkisvelli í Brynjudal; hann var goðorðsmaðr ríkr ok garpr mikill. Hann var kallaðr síðarmeir gamli. Þórbjörg katla hét móðir hans; hon bjó í Hrísum; hon var fjölkunnig mjök, ok hin mesta galdrakona. Kjartan hét bróðir Refs; hann bjó á Þórbrandsstöðum, mikill maðr ok sterkr, ok illa skapi farinn, ójafnaðarmaðr um alla hluti; því var hann furðu óvinsæll af alþýðu manna. Ormr hét maðr, Hvamm-Þórisson, vinsæll maðr ok smiðr mikill. Þessir menn allir váru í móti Botnverjum. Þat spyrja þeir Hörðr af þingi um sumarit, at menn ætla at samnast saman ok drepa þá, ok þykkjast þá sjá, at kvikfé váru höggvin, at þá mundi verða at ræna. Geirr bað þá virki gera, ok kvað þá seint mundu sœkjast. Hörðr kveðst ætla, at þeim mundi matr setinn: „ok vil ek fara láta í hólm þann, er hér liggr fyrir landi í Hvalfirði, fyrir Bláskeggsárósi, fyrir útan Dögurðarnes; *sá* hólmr er sæbrattr ok víðr sem mikit stöðulgerði“. Þangat fóru þeir um þing með alt sitt; þeir tóku ferju mikla ór Saurbœ frá Þórsteini öxnabrodd, til fulltingjar sér, enn sexæring frá Þórmóði af Brekku, enn selabát feræðan frá Þórvaldi bláskegg. Þeir gerðu sér skála mikinn, ok horfði annarr endi í landnorðr, enn

annarr í útsuðr, ok váru dyr á miðjum skálavegg til vestrs. Alt stóð skálinn suðr á hamarinn; enn ganga mátti fyrir norðan milli klifs ok dyra, þeira sem á gafli váru; norðan at eins var þá ágengt; enn vestr frá skálanum váru leynigrafir. Þau váru lög þeira: at hverjum manni skyldi fyrir bjarg kasta, ef þrem náttum lengr lægi; allir skvldu skyldir at fara, hvert sem Hörðr vildi eðr Geirr, ef þeir væri sjálfir í för; skift var verkum með þeim. Öll váru hús upptekin í Botni at viðum ok flutt út í Hólm. Sá hólmr er nú kallaðr Geirhólmr; tók hann nafn af Geir Grímssyni. Áttatigir manna annars hundraðs váru í Hólmi, þá er flestir váru, enn aldri færri enn á hinum átta tigi, þá er fæstir váru. Þessir váru nefndir: Hörðr ok Helga jarlsdóttir, kona hans, Grímkell son þeira ok Björn; hann var tvævetr; Geirr ok Sigurðr Torfafóstri Gunnhildarson, Helgi Sigmundarson, Þórður köttr ok Þórgeirr gyrðilskeggi; hann var einna tillaga verstr af öllum Hólmverjum ok fýsti allra illvirkja. Þangat drifu nær allir óskilamenn, ok svörðu eiða þeim Herði ok Geir, at vera þeim hollir ok trúir, ok hverr þeira öðrum. Þórgeirr gyrðilskeggi ok Sigurðr Torfafóstri fluttu vatn frá Bláskeggsá við tólfta mann, ok fyldu selabátinn af vatni ok

heldu í ker þat, er var úti í Hólmi. Leið nú svá fram um hrið.

25. Þórbjörg katla hœldist um þat, at hon kvað aldri Hólmsverja sér mundu mein gera; svá treysti hon fjölkyngi sinni. Ok er þeir spurðu þetta í Hólm. kveðst Geirr vilja reyna þat, ok bjóst heiman við tólfta mann eftir þing; Þórðr köttr fór með honum. Enn er þeir kómu í dalinn, sá þeir at fé var rekit norðr um fell, er stendr á milli Brynjudals ok Botns. Geirr lét tvá varðveita ferjuna; Þórðr köttr sat á hálsi ok helt vörð. Enn er Þórbjörg katla kom út, varð hon vís af fjölkyngi sinni ok framvísi, at skip var komit frá Hólmi. Hon sœkir þá sveipu sína, ok veifði upp yfir höfuð sér; þá gerði myrkr mikit at þeim Geir. Hon sendi þá orð Ref syni sínum, at hann safnaði mönnum. Þeir urðu saman fimtán, ok kómu at Þórði ketti óvörum í myrkrinu, ok tóku hann höndum ok drápu, ok er hann grafinn í Kattarhöfða neðanverðan. Þeir Geirr kómust til sjávar; þá tók af myrkrit, ok sá þeir þá gerla, ok réðu þeir Refr til ok börðust. Allir menn váru drepnir, þeir sem Geir fylgdu, enn þrír af Ref. Geirr komst á skip, ok svá til Hólms, ok var sárr mjök. Hörðr hafði ferð hans mjök í spotti, ok kvað Kötlu enn ekki hafa í móti tekit. Helga var góðr læknir, ok grœddi hon Geir at heilu.

Ótti var mönnum í Hólmi at þessu. Ok þegar er sár Geirs váru bundin, sté Hörðr á skip með tólfta mann. ok fór þegar inn til Brynjudals, kveðst enn vilja reyna Kötlu; tveir gættu skips. enn tíu fóru at sækja féit. Katla skók þá enn sveipu sína, og gerir orð Ref, ok kvað nú vera slæg í at hitta Hólmverja: „er sá er nú fyrir þeim hinn hárfagri maðr, er mestr garpr þykkist vera.“ Refr kom við hinn sétta mann. Ekki fal sýn fyrir Herði af göldrum Kötlu ok fóru þeir leið sína, sem þeir höfðu ætlat ok hjuggu á skip sitt, til þess er þeir höfðu fullfermt. svá at Refr horfði á ok hans menn; ok fluttu síðan út í Hólm, ok skildi svá með þeim.

26. Enn er mjök leið á sumarit, fór Hörðr við fjórða mann ok tuttuganda til Saurbœjar, þvíat Þórsteinn öxnabroddr hafði hælst um þat, at Skroppa fóstra hans fjölkunnig, mundi svá geta gert, at honum yrði ekki mein at Hólmverjum. með fjölkyngi sinni. Ok er þeir kómu at landi, varðveittu sjau skip á floti enn sjaután gengu upp. Þeir sá griðung mikinn á melnum upp frá naustum. Þeir vildu glettast við hann, enn Hörðr vildi eigi þat. Tveir menn af liði Harðar snöru í móts við griðunginn, ok brugðu á sitt ráð; boli brá við hornunum í hvár*t*tveggja sinn; annarr þeira stefndi á síðuna, enn annarr

í höfuðit; spjótið hvárstveggja fló aftr, ok fyrir brjóst þeim, ok höfðu báðir bana. Hörðr mælti: „Hafi þér ráð mín, því at eigi er hér alt sem sýnist“. Nú koma þeir á bœinn; Skroppa var heima ok dœtr bónda, Helga ok Sigríðr, enn Þórsteinn var í seli í Kúvallardal; þat er í Svínadal. Skroppa lauk upp öllum húsum; hon gerði sjónhverfingar, því at þar sem þær sátu á palli, sýndist þeim standa eski þrjú. Menn Harðar töluðu um, at þeir vildu brjóta eskin; Hörðr bannaði þat. Þeir fóru þá norðr frá garði, ok vildu vita, ef þeir fyndi fé nökkut. Nú sá þeir, hvar gyldr ein rann með tveim grísum norðr ór garði; þeir kómust fyrir hana. Þá þóttust þeir sjá mannfjölda mikinn fara á móti sér með spjótum ok alvæpni; ok nú skekr gylta norðan hlustirnar með grísum sínum. Geirr mælti: „Förum til skips: vær munum hér eiga við liðsmun“. Hörðr kvað litt ráð, at renna eigi svá skjótt at öllu óreyndu. Í því tók Hörðr upp stein mikinn, ok laust gyltina til bana; ok er þeir kómu at, sá þeir, at þar lá Skroppa dauð, enn dœtr bónda stóðu uppi yfir henni, þar at grísirnir höfðu sýnst. Nú sá þeir þegar at Skroppa var dauð, at þetta var nautaflokkr, er í móti þeim fór, enn öngvir menn; þetta sama fé ráku þeir til skips ok drápu, ok hlóðu ferjuna af slátri. Geirr tók á

burt Sigríði nauðga, ok fóru síðan útí Hólm. Skroppa var jörðuð inn frá Saurbœ, á milli ok Ferstiklu, í Skroppugili. Þórsteinn gullknappr sat í friði fyrir Hólmverjum, þvíat þeir höfðu sætst á laun, at hann skyldi flytja alla einhleypinga í Hólm, ok segja þeim allar vælar landsmanna. Hann hafði unnit þeim eiða, at halda þetta alt ok svíkja þá í engu; enn þeir höfðu heitit honum at ræna þar ekki.

27. Um vetrinn fyrir jól fóru þeir tólf saman í Hvamm til Orms á náttarþeli; Ormr var eigi heima; hann var farinn nökkut at erendum sínum. Bolli hét þræll hans, er annaðist um bú ávalt er Ormr var eigi heima. Þeir brutu upp útibúr, ok báru út vöru ok mat; þeir tóku kistu Orms, er gripir hans váru í, ok fóru með þetta alt á burtu. Bolla þótti sér illa tekist hafa, er eigi var vakat yfir útibúrinu; hann kveðst skyldu ná kistunni af Hólmverjum, eðr fá bana ella, ok bað þá segja bónda, at hann væri við átjánda mann at naustum hina fjórðu nótt þaðan, ok léti hljótt yfir sér. Bolli býst nú; hann hafði slitna skó ok vöruváðarkufl. Hann var í Brynjudal hina fyrstu nótt, ok þó eigi at bœum, hann fór til Þórsteins gullknapps, ok nefndist Þórbjörn; sagðist vera sekr maðr, ok kveðst vildu út til Harðar, ok koma sér í sveit með honum. Þórsteinn gull-

knappr flutti hann útí Hólm, ok er þeir Hörðr ok Geirr sá manninn, leitst þeim eigi einn veg báðum. Geir þótti ráð at taka við honum, enn Hörðr kveðst ætla njósnarmann. Geirr réð þó, ok sór hann þeim áðr eiða enn þeir tóku við honum. Margt sagði hann þeim af landi, ok kvaðst þó vera syfjaðr; hann lagðist niðr ok svaf um daginn. Þeir Geirr kómu eigi upp kistunni, ok spurðu Þórbjörn, hvert ráð hann legði til. Þórbjörn kvað þat ekki vant. „Er þar ekki í“, sagði hann, „útan smíðatól bónda;“ kvað Ormi þat eitt mein þykkja í ráni þeira Hólmverja, er tólakista hans var í burtu. „Enn ek var þá,“ segir hann, „at Mosfelli, er ránit spurðist; mun ek fœra honum kistuna, ef þér vilit.“ Lítil slœgja þótti Geir í vera um kistuna, með því at ekki væri í, nema smíðatól ein. Tvær nætr var Þórbjörn þar, ok taldi um fyrir þeim, at þeir léti lausa kistuna. Ekki var Herði um, at þeir hefði nökkur ráð Þórbjarnar; kvað þau mundu illa gefast. Geirr vildi þó ráða, ok fóru þeir sex saman um nátt til nausta Orms; þeir báru þá kistuna á land, ok upp í naustit, ok settu undir húfinn á skipi Orms. Þá kallaði Þórbjörn, at menn skyldu upp standa, ok taka þjófana. Þeir hlupu þá upp, er fyrir váru, ok sóttu at þeim. Geirr greip þá einn árarstubba, ok barði á tvær hendr, ok varðist

5*

hann þá allröskliga. Geirr náir þá skipi sínu; fjórir menn létust af Geir. Ormr tók ferju ok röru eftir Geir. Hörðr tók til orða heima í Hólmi: „Þat er líkara, at Geirr þurfi manna við, ok eigi þykkjumst ek vita, hvé Þórbjörn sjá hefir gefist honum?“ Tók hann þá skip, ok rœr inn á fjörð; kemr nú at eltingum þeira Orms ok Geirs; snöri þá Ormr skjótt undan ok at landi. Geirr fór útí Hólm með Herði. Ormr gaf síðan Bolla frelsi ok land á Bollastöðum ok öll búsefni. Bjó hann þar síðan, ok varð auðigr maðr ok ófælinn.

28. Eftir þing um sumarit fóru þeir Hörðr ok Geirr við fjórða mann ok tuttuganda á ferju einni einn aftan, ok lendu í Sjálfkvíum, fyrir dyrum at Hólmi. Þeir létu sex gæta skips, enn átján gengu upp. Þeir ráku fé ór Akrafelli. Hörðr sá at maðr gekk út at Hólmi í skyrtu ok línbrókum; þat var í sólarupprás. Hörðr kendi þar Illuga þvíat hann var allra manna skygnstr. Nú varð Illugi varr við ferð þeira, ok sendi þegar menn í Garð ok á Heynes, ok svá til Kúvallarár, at safna mönnum. Hann réð ei*g*i fyrri til við þá, enn hann hafði þrjátigu manna. Ok er Hörðr sér manna-safnaðinn, bað hann Geir kjósa, hvárt hann vildi, drepa féit ok gera til ok ferma skipit, eðr vill hann verja Illuga ok hans mönnum, svá at

þeir kœmist ekki til. Geirr kveðst heldr vilja gera til féit, enn eiga við Illuga. Hörðr mælti: „Nú kaustú þat, er mér þóiti miklu betra; em ek ok þessu vanari; mun ek verja þeim við tólfta mann, ok skulu vér vera ávalt jafnmargir, enn þér skulut vera því færri, sem féit gera til, sem nökkurir falla af oss.“ Urðu þeir þá fjórtán, er fénaðinn gerðu til. Nú tókst atlagan með þeim Herði ok Illuga; var þat at frágørðum, hversu röskliga at Hörðr varði kvíarnar, þvíat þeir Illugi sóttu hart at. Einart söfnuðust menn at Illuga, svá at þeir urðu alls um síðir fjórirtigir manna; enn þeir Hörðr urðu tólf saman; urðu nú menn hans mjök sárir, þvíat liðsmunr var mikill. Sigurðr Torfafóstri dugði allhraustliga sem hann var ávalt vanr; Helgi Sigmundarson varðist ok karlmannliga. Þórgeirr gyrðilskeggi hlóð ferjuna; Geirr var eigi handseinn at drepa féit, ok gera til eftir. Níu fellu af Herði, áðr enn ferjan var hlaðin; enn er þeir stigu á skip, sóttu hinir hart at, landsmennirnir, ok fellu þá sex menn af Herði, áðr enn þeir létu skipborðit gæta sín. Hörðr varð sárr af bryntrölli; allir váru nökkut sárir. Illugi lætr þá safna skipum; enn þeir Hörðr höfðu meitt öll stór skip. Landnyrðingr stóð í móti þeim Herði. Þeir bundu þá sár sín, ok röru með hinu nyrðra landi, um Katanes ok Kal-

mansárvík. Þeir lögðu farminn á eitt sker, þvíat veðr bægði þeim. Geirr vildi þar eftir vera ok einn maðr með honum; enn Herði þótti þat fólska, at hætta sér þar. Hörðr helt ferjunni inn á fjörðinn; þá hvíldust þeir, þvíat þeir höfðu mjök hlaðit, þóat snúit væri þeim. Þeir Illugi sœkja á eftir þeim Herði fast, enn þeir halda framfyrir nesit. Þá gaf Hörðr nafn nesinu ok kallaði Katanes, þvíat honum þótti þar margr kati fyrir fara. Þegar þeir Illugi koma eftir, sœkja þeir þegar at þeim. Hörðr mælti þá: „Hart sækir þú eftir, mágr, ok þetta bauð mér fyrir löngu hugr, sem nú er fram komit.“ Illugi mælti: „Mikit hafi þér ok til gert.“ Þá gerðist atsókn hörð. Hörðr varði öðrumegin ferjuna, enn sex öðrumegin. Litlu síðar kómu Hólmverjar á þrimr skipum, ok hlaupa þegar á ferjuna. Þá lætr Illugi undan síga, enn þeir elta hann út eftir firði. Brandr hét maðr, son Þórbjarnar kolls undan Miðfelli; hann kom at Geir í skerinu, ok barðist við hann ok drap þann, er honum fylgdi. Geirr varðist vel, enn Brandr var við sjaunda mann. Þá kom Hörðr at í því, ok kvað Geir hafa farit eigi fjarri því, sem hann gat til; þá flýði Brandr. Þeir lögðu eftir honum ok drápu hann; þar heita nú Brandsflesjar inn frá skerinu, — þat er fyrir austan Kalmansá, — ok fimm menn

aðra, hinn sétti komst undan. Enn þeir Hörðr ok Grímr fluttu alt fangit til Hólms. Hörðr kvað þá vísu:

Flóðs hafði felda áðan
fimtán viðu mána —
tótta var Týr á sættir
trauðr — Illugi hinn rauði;
heldr réð Geirr at halda
grimmúðigr þá rimmu;
nú fellu af veiti vella
vargfœðar jafnmargir.

Leið nú af sumarit.

29. Annan vetr eftir jól fóru þeir Hörðr ok Geirr ok fjórirtigir manna upp Álftaskarð, ok svá í Svínadal, ok þaðan í Skorradal, ok lágu í leyni um daginn, enn fóru ofan til sauðhúsa um nóttina, ok ráku þaðan í burt um morguninn áttatigu geldinga, er Indriði átti, upp hjá Vatni. Þá gerði snæfall mikit, ok gørningaveðr móti þeim; þá mœddust forustusauðirnir, er þeir kómu undir fjallit, ok vildu þeir Geirr þá láta eftir sauðina; enn Hörðr kvað þat lítilmannligt, þóat nökkur snæskafa væri eðr lítit mugguveðr í móti. Hörðr tók þá forustusauðina, sinni hendi hvárn, ok dró svá upp fjallit; varð þat slóð mikil; þeir ráku þar í annat féit; því heitir þar Geldingadragi síðan. Enn er þeir kómu í Svínadal, var þar enginn snjór; fóru síðan til skips síns, ok drápu þar féit; þar heit-

ir síðan Gorvík; fara nú útí Hólm. Leið nú af vetrinn. Um várdaga fara þeir Hörðr ok Geirr ok Sigurðr Torfafóstri, Helgi ok Þórgeirr gyrðilskeggi með sextigu vígra karla. Þeir fóru norðr Álftaskarð til Indriðastaða, ok leyndust þar í skógum, þar til er naut váru rekin til haga. Svartr hét sá, er fénu stýrði, ok sveinn lítill með honum. Þeir Hörðr fóru til nautanna ok ráku fyrir vestan Vatn; Svartr fór ok með. Þeir fóru um Geldingadraga í Svínadal; þar drápu þeir Svart; síðan fóru þeir at sofa þar upp í dalnum. Sveinninn vísaði aftr nautunum meðan þeir sváfu. Hörðr vakti ok sá undan skildi sínum; hann lét sveininn fara leiðar sinnar, ok mælti til hans: „Far þú nú, sveinn, þvíat betr er þat komit er systir mín hefir, enn þeir Hólmverjar.“ Heim kom sveinninn, ok sagði Þórbjörgu orð Harðar, ok kvað skaða mikinn at slíkum manni: „ok gerði hann vel við mik, enn menn hans drápu Svart.“ Engu svaraði hon sveininum. Því heitir þar nú Kúhallardalr, at nautin hölluðust þar frá þeim. Geir vaknar, ok vildi fara eftir nautunum; enn Hörðr kvað þat eigi skyldu. Síðan safna þeir um Svínadal svínum bœnda, ok ráku ofan á sandinn, ok drápu þar svínin ok lögðu á skip; heitir þar nú Svínasandr; fóru síðan útí Hólm.

30. Um alþingi um sumarit fóru þeir Hólm-

verjar inn til Dögurðarness. Þeir fóru Síldarmannagötu til Hvamms í Skorradal, ok tóku yxn Þórgrímu smiðkonu við Skorradalsvatn fyrir sunnan, ok ráku suðr á hálsinn. Einn var apalgrár uxinn; hann viðraði mjök; hann hljóp aftr á hendr þeim, ok svá hverr at öðrum, ok útá vatnit, ok lögðust yfir þar er mjóst var, ok gengu síðan heim í Hvamm. Hörðr mælti þá: „Mikit er um kyngi Þórgrímu, at fénaðr skal eigi sjálfr mega ráða sér.“ Þórgríma hafði sofit, ok vaknaði vánum bráðara, ok sá út; hon leit uxana váta, ok mælti þá: „Hart hefir yðr nú boðit verit, enn laust heldu garparnir nú.“ Hörðr spurði nú félaga sína, hvárt þeir vildi nú ekki breyta um hagi sína ok athafnir: „þykki mér“, segir hann, „illt ráð várt at svá búnu, at vér lifum við þat eitt, er vér rænum til“. Þeir sögðu, at hann mundi mestu um ráða. „Þá vilda ek,“ segir hann, „at vær færum til kaupmanna í Hvítá, ok gerðum þeim tvá etjukosti: at þeir gæfi upp skipit við oss, eðr vær munum drepa þá ella.“ Geirr kveðst þessa albúinn: „enn þó vil ek áðr at vér brennum inni Torfa Valbrandsson ok Koll at Lundi, Kolgrím hinn gamla, Indriða ok Illuga.“ Hörðr mælti: „Minna mun fram koma um stórræði yðar, ok er hitt líkara, at vér verðum allir drepnir, sakir þess at menn munu eigi

þola oss svá mikinn ójöfnuð sem vér bjóðum.“ Fleiri váru þeir, er löttu at fara til skipsins, enn fýstu illvirkja, útan Sigurðr Torfafóstri. Hörðr mælti: „Þat mun verða fram at koma, sem ætlat er, ok búit at eigi sé hœgt við at gera; enn firr er þat mínu skapi, at liggja í þessum illvirkjum lengr.“ Aftr fóru þeir í Hólm hina sömu nótt ok váru heima þrjár vikr. Síðan fóru þeir til lands, áttatigir manna. Hörðr kveðst þá vilja, at þeir brendi inni Illuga eðr Indriða: „þar sem þeir hafa einart“, segir hann, mér í móti verit, enn aldri með, í svá miklum nauðum sem ek hefi staddr verit.“ Þeir fóru um nóttina í Svínadal, ok lágu þar í skógum um daginn, enn aðra nótt fóru þeir í Skorradal, ok leyndust þar.

31. Þá nótt hina sömu, er Hörðr fór úr Hólmi, dreymdi Þórbjörgu á Indriðastöðum, at áttatigir varga rynni þar at bœnum, ok brynni eldr ór munni þeim, ok væri einn í hvítabjörn, ok þótti hann heldr dapr, ok dvöldust nökkura stund á bœnum, ok runnu síðan vestr ór garði á hól nökkurn, ok lögðust þar niðr. Enn Indriði sagði þat vera hugi Hólmverja til sín. Þórbjörg kveðst ætla, at þeir mundu vera sjálfir, ok koma þar brátt. Hon bað Indriða veita heim brunnlœk ok þekja yfir, þvíat hon kveðst vera berdreym. Svá var nú gert. Þórbjörg

lét gera reykháfa stóra; hon lét bera fé upp á þvertré, þvíat vatn stóð í miðjum veggjum; hon hafði ok ekki svá mannfátt fyrir. Litlu síðar kómu þeir Hörðr; gekk hann at durunum upp ok fór fyrir liðinu; hann drap á dyr. Þórbjörg gekk til hurðar ok heilsaði vel Herði, ok bauð honum til sín ok virktaliði hans; vildi hon at hann skildi við harkalið þat, ok kvað marga mundu verða honum þá at liði. Hörðr bauð henni út á völl til sín, ok kvað hana skyldu velkoma hjá sér, ef hon skildi við Indriða. Hon kvað þat verr sama, ok létst eigi mundu við hann skilja. Síðan drógu þeir viðköst at dyrum, ok lögðu eld í bœinn; enn þeir vörðu með vatni, sem fyrir váru; þeim sóttist illa. Þat undraðist Geirr. Hörðr mælti: „Þat get ek, at systir mín hafi ráð til gefit um vatnsrás þessa“. Þeir fóru at leita ok fundu lœkinn, ok veittu af. enn þó var nóg vatn í bœnum, svá hafði mikit inn hlaupit áðr. Hörðr sá, at maðr stóð í einum reykháfnum ok helt á boga. Hörðr skaut þann maan með gafloki til bana. Eftir þat sá Hörðr fara lið at bœnum, er Þórbjörg hafði eftir sent. Geirr kvað þá mundu verða undan at leita; ekki latti Hörðr þess; hurfu þeir síðan frá. Engin fellu þar hús ofan. Fjöldi manna kom til Indriðastaða. Heim fóru Hólmverjar, ok sátu nú um kyrrt um stund.

32. Bœndr lögðu fund á Leiðvelli við Laxá hjá Grunnafirði, at eigi fœri svá lengr fram, at þeim Hólmverjum þyldist öll illvirki, þau er þeir gerði. Öllum heraðshöfðingjum váru orð send, at þeir kœmi til þessarrar stefnu ok öllum bændum ok griðmönnum. Enn er Indriði bjóst til fundarins, spurði Þórbjörg, hvert hann ætlaði at fara. Hann sagði henni. „Þá vil ek fara með þér," sagði hon, „þvíat þú mátt vita, at ek er þér trú." Eigi vildi hann at hon fœri til fundarins, ok kvað henni ekki gaman mundu vera í því, at heyra hvat þar er mælt. Hon kveðst þat þykkjast vita. Síðan reið Indriði til fundarins. Litlu síðar lét Þórbjörg söðla sér hest, ok fór með annan mann til stefnunnar. Þar var fyrir mannfjöldi mikill ok háreysti mikit. Enn er hon kom, drap klukku þeira hljóð ok þögnuðu allir. Hon mælti þá: „Vita þykkjumst ek framferði yðvart ok ætlan, enn ekki skal því leyna yðr, sem mér býr í skapi, at ek skal verða þess manns bani eðr láta verða, sem Hörð bróður minn vegr." Síðan ríðr hon á burt. Á þessu þingi var Torfi Valbrandsson, Kollr frá Lundi, Indriði, Illugi, Kolgrímr, Refr ok Þórsteinn öxnabroddr ok Ormr ór Hvammi, ok margir aðrir heraðshöfðingjar. Torfi mælti þá: „Einsætt er mönnum þeim, sem hér eru við staddir, ok verða allir at því samráða, at

taka þessa vendismenn af lífi, eðr munu þeir gørvir fyrst alránir sem næstir eru, enn síðan allir aðrir heraðsmenn; megu þér þat sjá, at þeir munu eigi öðrum hlífa, er Hörðr vildi brenna inni mága sína; snúum brátt at nökkuru ráði góðu, svá at engin njósn komi þeim; er þetta öllum hit mesta nauðsynjaverk". Illugi lét meiri illvirki af þeim standa, enn svá mætti vera; kvað þar saman kómit hit versta fólk: „mun ek þar öngvar tengdir virða; höfum vær svá spurt til þeira, at þeir hafi oss slíkan hlut ætlat sem Indriða." Kolgrímr kvað þá mestan kulda af kenna, er næstir eru, enn þó ekki langt at bíða áðrenn aðrir ætti slíkt fyrir höndum, þótt firr sæti. Slíkum orðum mælti hverr at öðrum. Refr kvað þat eitt til liggja at maðr væri gørr úti Hólm, sá er þeim sverði eiða, at ekki væri í svikum við þá, ok segi, at þat væri vili allra landsmanna, at þeir fœri í burt ór Hólmi, hvert sem þeir vildi, ok væri þá sáttir hvárir við aðra. Torfi var at þessu mestr upphafsmaðr, um ráðagørð þessa ok þat með, at hann biðr þá þegar ríða um nóttina inn til fjarðar, svá at eigi yrði Hólmverjar varir við: „þvíat mér sýnist," segir hann, „sumir grunsamligir á Ströndinni." Þeir riðu þegar um nóttina. Þeir átu dögurð um morguninn eftir á nesi því framanverðu, er þeir kölluðu Dög-

urðarnes síðan. Þann morgin hinn sama sóttu þeir vatn Þórrgeirr gyrðilskeggi ok Sigurðr Torfafóstri, tólf saman á skútu einni. Hólmverjar vissu öngvar vánir til mannsafnaðar eðr nökkurra svika við sik.

33. Enn er landsmenn urðu varir við ferð þeira Sigurðar, þá sendu þeir Koll Kjallaksson við fjórða mann ok tuttuganda; ok er þeir fundust, flýði þegar Þórgeirr gyrðilskeggi við sjaunda mann; enn Sigurðr Torfafóstri bjóst tii varnar við fimta mann, ok varð þar allhörð atlaga; varðist Sigurðr þá enn allhraustliga, þvíat hann var bæði sterkr ok vápnfimr. Þar til börðust þeir, at fallnir váru allir félagar Sigurðar; enn hann var þá enn ekki sárr. Þórvaldr bláskeggr sótti þá hart ok margir aðrir; þá váru fallnir fimm menn af Koll. Sigurðr verst þá enn ágæta vel; vegr hann þá Enn marga menn, enda berast þá sár á hann. Þórvaldr bláskeggr snarar þá at Sigurði, ok leggr í gegnum hann með spjóti. Sigurðr hafði vegit með öxi; hann kastar þá til Þórvalds öxinni, ok kemr öxin í höfuðit, ok fell hvárrtveggi dauðr niðr. Þá hafði Sigurðr orðit níu manna bani, enn fylgdarmenn hans höfðu drepit þrjá. Alls fellu þar í árkvíslunum sautján menn af hvárumtveggjum. Þær eru nú kallaðar Bláskeggsár. Þórgeirr gyrðilskeggi nam staðar á

Arnarvatnsheiði, ok lagðist í helli á Fitjum, ok ok safnaði sér liði, ok var þartil er *Borg*firðingar gerðust til þeira. Þá stökk Þórgeirr norðr á Strandir ok var þar drepinn sem segir í Álfgeirsþætti.

34. Nú leitast þeir um höfðingjarnir, hverr til vill verða, at fara útí Hólminn, enn flestir töldust undan því. Torfi talar þá um, at þeim mundi aukast mikill frami í, er fœri, ok mundi þykkja síðan meiri maðr en áðr, enn sagði likligt, at þeir mundi gæfulausir vera, sem í hólminum váru, sakir illgørða sinna. Kjartan Kötluson, bróðir Refs, hinn mesti garpr ok manna fráligastr, hann kveðst mundu til hætta at fara, ef þeir vildi gefa honum til hringinn Sótanaut, ef Hörðr yrði veiddr: „enn ek á þó ilt at launa Hólmverjum.“ Þeir játuðu þessu, ok þótti hann vænligastr til af þeim, er þar váru þá. Kjartan mælti þá: „Mun ei*g*i þat líkast, at hafa bátinn Þórsteins gullknapps? oft hefir hann oss at óliði farit.“ Öllum þótti þat vænligt, ok sögðu at Hólmverjar mundu þat síst gruna. Kjartan Kötluson röri nú út á báti Þórsteins gullknapps; hann var í brynju undir kufli. Enn er hann kom í Hólm, segir hann Herði, at landsmenn vilja sættast; lét Illuga ok vini hans eiga mikinn hlut í, at þeir fœri frjálsir. Geirr trúði þessu, ok þótti líkligt vera, er hann hafði

bát Þórsteins gullknapps, þvíat hann hafði þeim eiða unnit, at hann skyldi aldri þeim til svika ganga. Margir váru fúsir í burt, ok leiddist þar at vera, ok fýstu at farit væri með Kjartani í burt ór Hólmi. Þá mælti Hörðr: „Mjök oft höfum vit Geirr orðit eigi á eitt sáttir, þvíat okkr hefir jafnan eigi einn veg sýnst; þykki mér þeir illan mann hafa til fengit, þar sem Kjartan er, slík hugðarmál at bera, jafnmikil nauðsyn sem við liggr hvárumtveggjum; höfum vær ok lítt við Kjartan vingast“. Hann mælti þá: „Ekki skulu vær nú á þat minnast, því at þat heyrir eigi þeim, er sáttmál bera; enn satt eitt segi ek yðr, ok sverja mun ek þat, ef yðr þykkir þá fullara“. Herði kveðst svá á hann lítast, at hann mundi eigi eiðvarr vera, ok kvað þá vísu:

Mér lítst málma snerru
meiðr sá's ferðar beiðir
h*u*gðarfullr, hvergi bregðast
hanna*r* njósn*i*r kanni;
brennu skyldi í burtu hranna
Baldr sjá komast aldri,
ef eyðir álms því réði,
ómeiddr sá's slíks beiddi

Þá fýstu flestir allir burtferðar. Tóku þá þegar sumir sér flutning með Kjartani. Hörðr kveðst hvergi fara mundu: „enn ek læt vel, at þeir reyni, hversu Kjaran væri þeim trúr; enn

þat ætla ek,“ segir hann, „at þér sét ókátari hinn síðara hluta dags.“ Kjartani þótti því betr sem hann flytti í burtu fleiri. Margir stigu á ferjuna; sagði Kjartan, at þeir skyldu sjálfir fara í mót sínum mönnum í annat sinni. Þeir fóru nú frá Hólmi; eigi mátti mannfjölda sjá fyrr enn skipit kom fram fyrir tangann. Enn er þeir váru landfastir orðnir, gerðu bœndr at þeim kvíar af mannfjölda. Ok er þeir kómu á land, váru þeir teknir allir ok haldnir, ok síðan snúinn vöndr í hár þeim, ok höggnir gørvallir. Þá fögnuðu landsmenn, er svá lítit lagðist fyrir slíka illvirkja, ok þótti þeim nú líkliga á horfast, at þeir mundu allir unnir verða.

35. Kjartan fór í annat sinn út til Hólms. Hólmverjar spurðu, *h*ví félagar þeira hefði ekki farit á móti þeim. Kjartan sagði þá svá fegna orðit hafa friðinum, at þeir hefði hlaupit leikandi á land. Geirr trúði þessu, ok sté á skip með Kjartani við marga menn. Hörðr latti þessar*r*ar ferðar, ok sagði til mikils draga mundu; ekki vildi hann fara. Helgi Sigmundarson var eftir hjá honum, ok Helga jarlsdóttir, ok synir þeira tveir, ok sex menn aðrir. Þeir Geirr fóru nú burt frá Hólmi, ok þótti Herði hvergi betr, er Geirr vildi fara með Kjartani. Enn er þeir róa fram fyrir nesit, sá Geirr mannfjöldann á

landi; þóttist hann þá vita, at þeir mundu sviknir vera. Hann mælti þá: „Illa gefast ill ráð ok verða oft til síð um séin, enda hefir Hörðr mér oft nær getit, *ok* enn hygg ek, at svá muni vera, ok er þat nú líkast, at hér verði endir á várum illum framferðum, ok væri vel, ef Hörðr kœmist undan, því*at* at honum er einum meiri skaði enn oss öllum.“ Þeir váru mjök komnir at landi; Geirr hljóp þá fyrir borð á sund, ok lagðist fram með berginu. Ormr hét austmaðr, er var með Indriða, ramr at afli; hann skaut manna best ok vel búinn at öllum íþróttum. Hann skaut eftir Geir gaflaki, ok kom í milli herða honum, ok fekk hann af því bana. Hann var lofaðr mjök af þessu verki. Þar heitir Geirstangi, er líkit rak á land.

36. Helga jarlsdóttir stóð á Hólminum út ok sá þessi tíðindi; hon sagði Herði ok bað hann sjá. Ekki sýndist þeim þetta einn veg. Hon sagði, at til mikils mundi draga. Landsmenn lofuðu mjök Kjartan, ok kv*á*ðu hann mikit mundu vaxa af þessum ferðum; létu nú ok vera fátt eftir. Kjartan kveðst nú ætla knapp á at ríða, at ná Herði ok lokka hann at líka eftir á. Hann hafði sexæring, ok ferr nú út til Hólms. Hörðr spurði, hvar Geirr væri, eðr *h*ví hann kœmi ekki í móti honum. Kjartan kvað hann vera haldinn á landi, þar til er hann

kœmi: „sættist þér svá allir í einu.“ Hörðr mælti: „Mikit fœrist þú í fang, Kjartan, er þú flytr oss alla Hólmverja til lands, ok mikil laun muntú fyrir taka af landsmönnum; mun ek hvergi fara; hefir ek þér ávalt illa trúat, ok eigi má á manni sjá, ef þú gefst vel.“ Kjartan mælti: „Eigi muntú þú því hugminni enn þínir menn at þú þorir eigi at fara í land.“ Hörðr spratt þá upp, ok stóðst eigi eggjun hans, ok kveðst ætla, at hann mundi eigi þurfa sér hugar at frýa, áðr enn lyki þeira viðskiftum. Hörðr kvað Helgu skyldu fara með sér. Hon kveðst eigi fara mundu, ok eigi synir hennar heldr, ok lét nú at því koma sem mælt er, at eigi má feigum forða. Grét Helga þá sáran. Hörðr sté á skip reiðr mjök, ok fara nú unst þeir koma þar at, er Geirr flaut dauðr við sker eitt. Hörðr hljóp þá upp, ok mælti til Kjartans: „Allra manna armastr, ok skamma stund skalt þú eiga at fagna þessum svikum“. Hörðr hjó þá til hans með sverðinu Sótanaut, ok klauf hann at endilöngum niðr í beltisstað, allan búkinn með tvífaldri brynjunni. Í því rendi skipit at landi, ok urðu þeir allir handteknir, sem á skipinu váru. Indriði lagði fyrstr hendr á Hörð, ok batt hendr hans heldr ramliga. Hörðr mælti þá: „Heldr fast bindr þú nú, mágr.“ Indriði svarar: „Þat kendir þú mér, þá er þú vildir

mig inni brenna.“ Illugi mælti til Indriða: „Eigi á Hörðr þó góða mágana, enda hefir hann illa til gert.“ Indriði svarar: „Löngu hefir hann því fyrirgert, at nökkurar tengdir sé við hann virðandi“. Hann rétti þá fram öxina, ok teiknaði til, at nökkurr skyldi vega at Herði, enn enginn vildi þat gera. Hörðr snarast þá við hart, ok varð lauss; hann þreif öxina ór hendi Indriða, ok stökk yfir þrefaldan mannhringinn. Helgi Sigmundarson varð ok lauss, ok hljóp þegar eftir honum. Refr sté á hest ok reið eftir þeim, ok gat eigi náð þeim. Þá kom á Hörð herfjöturr, ok hjó hann af sér í fyrsta sinn ok annat Í þriðja sinni kom á hann herfjöturrinn, ok þá gátu þeir kvíat hann, ok slógu um hann hring, ok stökk hann enn út yfir hringinn, ok vá áðr þrjá menn; hafði Helga Sigmundarson á baki sér; hljóp hann þá til fjalls; sóttu þeir þá hart eftir honum. Refr var fljótastr, þvíat hann var á hesti, ok þorði hann eigi at ráða á Hörð. Þá kom enn herfjöturr á Hörð; komst þá eftir meginflóttinn; hann kastaði þá Helga af baki sér. Hann mælti þá: „Mikil tröll eiga hér hlut í; enn ekki skulu þér þó hafa yðvarn vilja um þat, sem ek má at gera.“ Hjó hann þá Helga sundr í miðju, ok kvað þá ekki skyldu drepa fóstbróður sinn fyrir augum sér. Þat þótti mönnum sem Helgi mundi mjök svá dauðr áðr. Svá var Hörðr þá reiðr

ok ógurligr at sjá, at enginn þeira þorði framan at honum at ganga. Torfi sagði, at sá skyldi eiga hringinn Sótanaut, sem Hörðr hafði á hendi sér, sem þyrði at vega at Herði. Þá slógu þeir hring um hann. Þá kom Þórsteinn gullknappr at heiman frá Þyrli. Sóttu þeir þá hart at Herði; varð hann þá enn sex manna bani; þá gekk öxin af skaftinu. Í því hjó Þórsteinn gullknappr á hnakkann með háskeftri öxi, þvíat einginn þeira þorði framan at honum at ráða, þó at hann væri slyppr. Af því sári fekk Hörðr bana. Þá hafði hann drepit af þeim þrettán menn, með þeim fjórum, sem hann drap við skip áðr enn hann var fangaðr. Allir lofuðu hreysti hans, bæði vinir hans ok óvinir; ok þykir eigi honum samtíða á alla hluti röskvari maðr verit hafa ok vitrari enn Hörðr, þóat hann væri eigi auðnumaðr; ollu því ok hans fylgdarmenn, þó at hann stœði í slíkum illvirkjum, ok þat, at eigi má sköpunum renna.

37. Landsmenn lofuðu Þórstein gullknapp fyrir þetta verk, ok fengu honum hringinn Sótanaut, ok kváðust honum hans vel njóta ok unna. Enn er Þórsteinn spurði umrœðu Þórbjargar, vildi hann gjarna þetta verk aldri gert hafa. Nær sextigir mann váru drepnir af Hólmverjum, ok at auk þeir fóstbrœðr, í Dögurðarnesi. Nú töluðu þeir um höfðingjarnir, at ráð væri

at fara eftir Helgu, ok drepa sonu þeira Harðar. Þá þótti sumum of síð dags. Höfðu þeir þá at því samtak, at þeim skyldi engi grið gefa né ásjá veita, ella skyldu allir þeim hefna; svá var ríkt við lagit. Þeir ætluðu út um morguninn, enn váru þar um nóttina.

38 Helga var nú í Hólminum ok þykkist vita nú allar vælar ok svik landsmanna. Hon hugsar nú sitt mál; þat verðr nú hennar ráð, at hon kastar sér til sunds, ok leggst *til lands* ór Hólminum um nóttina, ok flutti með sér Björn son sinn fjögurra vetra gamlan, til Bláskeggsár, ok þá fór hon móti Grímkatli syni sínum átta vetra gömlum, þvíat honum dapraðaðist sundit þá, ok flutti hann til lands; þat heitir nú Helgusund. Þau fóru um nóttina upp á fjall frá Þyrli, ok hvíldust í skarði því, er nú heitir Helguskarð. Hon bar Björn á baki sér, enn Grímkell gekk. Þau fara þar til er þeir ok hon koma til Indriðastaða. Hon settist þá niðr útan undir túngarði, enn sendir Grímkel til húss, at biðja Þórbjörgu þeim griða. Þórbjörg sat á palli, er sveinninn kom inn. Hann bað hana griða; enn hon stóð upp, ok tók til hans, ok leiddi hann út, ok spurði, hverr hann var. Hann sagði til hit sanna. Hon spurði at tíðendum, eðr hvar Helga væri. Grímkell sagði slíkt sem hann vissi, ok fylgdi henni til

Helgu. Þórbjörg mátti þá ekki mæla, svá fekk henni mikils. Hon fylgdi henni í útibúr eitt ok læsti þau þar. Þenna aftan kom Indriði ok margt manna með þeim. Ekki fann á Þórbjörgu, ok bar hon mat fyrir gesti. Enn er þeir sögðu henni tíðindin, ok þat, at Þórsteinn gullknappr hafði vegit Hörð, ok gengit aftan at honum, enn hinn staðit kyrr fyrir, þá kvað Þórbjörg vísu:

Varð í hreggi hörðu
Hörðr feldr at jörðu:
hann hefir átta unnit
Unns ok fimm at grunni;
heldr nam grimmra galdra
galdr ramliga at halda;
mundi enn bitra branda
brandr elligar standa

Enn er þau kómu í sæng um kveldit, þá brá Þórbjörg saxi, ok vildi leggja á Indriða bónda sínum, enn hann tók á móti, ok varð sárr mjök á hendi. Hann mælti þá: „Bæði er nú, Þórbjörg, at ór hörðu er at ráða, enda viltú mikit at gera; eðr hvað skal nú vinna til sátta með okkr?“ „Ekki annat,“ *segir hon,* „enn þú færir mér höfuð Þórsteins gullknapps.“ Því játaði Indriði. Hann fór um morguninn einn saman, ok hit gengsta reið hann til Þyrils. Hann steig þá af baki, ok gekk ofan Indriðastíg hjá Þyrli, ok beið þar unst Þórsteinn fór til blót-

húss síns sem hann var vanr. Enn er Þórsteinn kom, gekk hann inn í blóthúsit, ok fell fram fyrir stein þann, er hann blótaði ok þar stóð í húsinu, ok mæltist þar fyrir. Indriði stóð úti hjá húsinu; hann heyrði þetta kveðit í steininum:

Þú hefir hingat
í *hinsta* sinni
feigum fótum
fold spornaða;
þér mun rétt
áðr röðull skíni
harðr Indriði
heiftir gjalda.

Síðan gekk Þórsteinn út ok heim. Indriði sá ferð hans gørla Indriði bað hann eigi hlaupa svá mikinn. Hann snýr þá fram fyrir hann, ok hjó þegar með sverðinu Sótanaut undir kverkina, svá *at* af tók höfuðit. Hann lýsti þessu vígi á hendr sér heima á Þyrli; sagði hann Þórstein lengi ótrúan verið hafa. Hann reið heim ok seldi Þórbjörgu höfuðit. Hon kveðst ekki hirða um þat, þegar þat væri af bolnum. „Nú muntú“, segir Indriði, „sættast við mik.“ Hon kvað þat eigi skyldu, fyrr enn hann tœki við Helgu ok sonum hennar, ef þau kynni þar at koma, ok veiti þeim allan dugnað, þann sem þau þyrfti: „þá mun ek“, sagði hon, „veita þér alla elsku þaðan af.“ Indriði kveðst

ætla at þau mundu hafa á sjó hlaupit, ok drekkt sér, er þau fundust eigi í Hólminum: „ok vil ek því heita þér þessu, at ek veit, at ekki mun þurfa til at taka.“ Þá gekk Þórbjörg eftir þeim Helgu, ok leiddi þau fram. Indriði mælti þá, ok varð fár við: „Œrit langt hefi ek nú fram talat, enn þó mun þat nú ráð at halda orð sín“. Endi hann ok vel öll sín orð; gaf ok engi maðr honum at þessu sök. Þótti öllum Þórbjörgu mikilmannliga verða.

39. Þórólfr hét maðr ok kallaðr Starri, hagr ok heldr auðigr, gálauss ok glensmikill, frœkinn ok framgjarn ok harðgørr í hvívetna. Hann kom hit sama haust til Indriðastaða ok bauðst bónda. Þórbjörg bað hann taka víst við honum, ok svá varð; dvaldist hann þar um hríð til smíða. Helga jarlsdóttir var kát við hann ok þær Þórbjörg báðar. Hann þóttist vera í þingum við jarlsdóttur, enn hon tók því ekki allfjarri. Þórólfr hafði verit með Ref um sumarit, ok hafði illa þar at getist. Hann leitar nú vetrvistar til Þórbjargar. Hon svarar: „Ek mun fá þér vetrvist ok hringinn Sótanaut, Helgu jarlsdóttur ok mikit fé annat, ef þú drepr Ref í Brynjudal.“ Hann svarar: „Þetta er mér ekki illa hent; trúi*k* mér ok allvel hent til at geta þetta gert, ef ek hefi sverðit Sótanaut; er ok ekki ván, at ek muna lítit til vinna, enn taka mikit upp.“ Þessu

keyptu þau. Ekki var hœgt at ná sverðinu, því at Indriði hafði þat alla stund, hvert sem hann fór. Einn dag tók Þórbjörg sverðit Sótanaut, ok reist hér ok hvar *umgørðina*, svá at sverðit fell sjálft niðr ór. Enn er Indriði ætlaði at gyrða sik sverðinu, þá fell þat niðr ór sliðrunum; honum þótti þat kynligt, enn Þórbjörg kvað þat náttúru sverðsins, ef þat vissi á tíðindi. Hann bað hana gera at umgørðinni. Hon kvaðst þat í tómi mundu gera. Indriði átti at fara vestr á Mýrar, at sætta vini sína; hann hafði þá eigi sverðit. Enn er hann var farinn, seldi Þórbjörg Þórólfi sverðit Sótanaut, ok bað hann neyta drengiliga, ef hann vildi ná ráðahag við Helgu. Þórólfr fór til Refs, ok kom þar síð dags. Hann leyndist í torfbingi, ok hlóð at sér elditorfi, svá at ekki kom upp nema nasirnar einar. Refr var varr um sik, svá at hann lét lokur fyrir hurðir hvert kveld, ok lét ljós bera tysvar um hús öll, fyrst fyrir náttverð, ok í annat sinn áðr enn menn fóru í rekkjur; ok enn var svá gert. Eigi fannst Þórólfr at heldr. Þórólfr talaði hverjum manni líkt. Hann stóð upp þegar niðr var lagizt; hann vakti griðkonu Refs, ok sagðist vera sauðamaðr; hann bað hana kalla til skœða við Ref, þvíat hann kveðst skyldu á fjall ganga um morgun. Hon kvað hann ekki óstarfsamt gera, kvað hann eigi

alls minna hafa enn aðra: „ok er enginn sá af húskörlum, at þarfari sé enn þú.“ Hann kvað þat vera skyldu áðrenn lyki. Refr hvíldi í lokrekkju, ok vildi hann ekki þangat láta ganga til sín um nætr. Hon fór þó ok sagði Ref skœðakallit sauðamanns; sagði hún hann ómakligan at missa skó eðr aðra hluti, þá sem hann þyrfti at hafa: „þarsem hann hugsar ávalt um þitt góðs, bæði nátt ok dag.“ Refr lét illa at henni, er hon skyldi fara með slíkum erindum um nætr: „enn þó liggr léskrápr einn útar í torfhúsi, ok taki hann sér þar af skœði.“ Enn er hon gekk í burt, rak Þórólfr kefli fyrir hleðann, svá at ei*gi* gekk aftr. Hann hafði staðit uppi yfir Ref, meðan at þau töluðust við, ok varð honum bilt. Refr sofnaði, enn Þórólfr þorði eigi á hann at ráða. Þórbjörg katla, móðir Refs, kallaði: „Vaki þú son minn, fjandinn stendr uppi yfir þér ok vill vega þik.“ Þá vildi Refr upp standa, ok í því hjó Þórólfr með sverðinu Sótanaut undan honum báða fœtr, annan þar sem mjóstr var kálfi, enn annan í ristarlið. Síðan hljóp Þórólfr fram á gólfit ór lokrekkjunni. Þá kom Þórbjörg katla í móti honum ok greip til hans ok rak hann undir sik, ok beit í sundr í honum barkann, ok gekk svá af honum dauðum. Refr tók sverðit Sótanaut; enn hringrinn hvarf af Þórólfi, er þær Þórbjörg ok Helga

höfðu selt honum, sá er Hörðr hafði tekit af Sóta. Refr varð grœddr, ok borinn á stóli alla stund síðan, þvíat hann mátti aldri ganga, ok lifði þó lengi upp frá þessu, svá at hann var kallaðr Refr hinn gamli, ok þótti æ hinn mesti mætamaðr.

40. Litlu síðar kom Indriði heim, ok spurði þessi tíðindi; þóttist hann þá vita, at Þórbjörg mundi hafa verit í þessum ráðum. Eigi vildi hann þó missa sverðsins. Fór hann síðan ok hitti Ref, ok bað hann laust láta sverðit: „þvíat ek hefi í öngum þessum ráðum verit," segir hann. Refr selr honum sverðit: „vil ek ekki óvingast við þik," segir hann. Tók Indriði þá við sverði sínu, ok reið heim síðan. Má í slíku marka, hverr höfðingi Indriði hefir verit, at slíkr garpr, sem Refr var, treysti eigi öðru enn láta laust sverðit við Indriða, þegar hann beiddi, svá mikit örkumsl sem hann hafði fengit af því. Litlu síðar fundust þær Þórgríma smiðkona ok Þórbjörg katla, móðir Refs, ok fundust síðan dauðar báðar í Múlafelli. Þær váru allar rifnar ok skornar sundr í stykki, ok reimt þykkir þar síðan vera hjá kumlum þeira. Þess geta menn til, at Þórgríma, móðir Indriða mundi vilja sœkja hringinn Sótanaut til handa Indriða, enn Katla verði, ok vildi eigi lausan láta, ok fyrir því dræpist þær niðr. Aldri fannst hringrinn síðan.

41. Fám vetrum síðar kom skip í Breiðavík. Þar var á Tindr Hallkelsson ok Þórðr Kolgrímsson frá Ferstiklu. Þeir riðu frá skipi, Tindr á Hallkelsstaði, enn Þórðr yfir Hvítá ok ætlaði heim. Enn er Helga jarlsdóttir frétti þetta, mælti hon til Grímkels sonar síns, at seint kœmi honum í hug föðurdauðinn. Hon bað hann þá sitja fyrir Þórði Kolgrímssyni: „því at faðir hans var verstr mótgöngumaðr Herði föður þínum.“ Þá var Grímkell tólf vetra. „Vilda ek, frændi“. segir hon, „at þú dræpir Þórð, því at gild hefnd er í honum.“ Grímkell var við þriðja mann. Þeir fundust við Bakkavað fyrir austan Hvítá undir torfstökkum nökkurum. Litlu síðar fundust þeir allir dauðir hvárirtveggju. Skeifr hét maðr, er bjó á Hvítárvöllum, félítill maðr. Þess gátu sumir, at hann mundi hafa drepit sára menn, ok tekit síðan góða gripi, þá sem Þórðr hafði haft með sér ok aldri spurðist til síðan. Skeifr fór útan, ok kom aldri út síðan, ok varð vellauðigr at fé. Indriði vildi eigi hætta Helgu hér á landi ok Birni syni hennar. Þau fóru útan á Eyrum til Noregs, ok þaðan til Gautlands, ok lifði Hróarr þá. Hann varð feginn Helgu systur sinni, enn þótti mikill missir at Herði. Ekki varð Helga gift síðan, svá at þess sé getit. Björn varð mikill maðr, ok kom aftr til Íslands, ok drap marga menn í hefnd föður

síns, ok varð hinn röskvasti maðr. Fjórir menn ok tuttugu váru drepnir í hefnd eftir Hörð; enginn þeira var fé bœttr; synir Harðar drápu suma ok frændr ok mágar, enn suma Hróarr; flestir allir váru drepnir með ráði Þórbjargar Grímkelsdóttur; þykkir hon mikill kvenskörungr verit hafa. Þau Indriði bjuggu á Indriðastöðum til elli, ok þóttu hinu mestu menn, ok er margt manna frá þeim komit. Þá hafði Hörðr nítján vetr ok tuttugu, er hann var veginn, ok höfðu honum flestir tímar til heiðrs ok metnaðar gengit, útan þeir þrír vetr, er hann var í útlegð. Segir ok svá Styrmir prestr hinn fróði, at honum þykkir hann hafa verit í meira lagi af sekum mönnum, sakir visku ok vápnfimi ok allrar atgørvi; hins ok annars, at hann var svá mikils virðr útlendis, at jarlinn í Gautlandi gifti honum dóttur sína; þess hins þriðja, at eftir engan einn mann á Íslandi hafa jafnmargir menn verit í hefnd drepnir, ok urðu þeir allir ógildir. Nú lúkum vér hér Hólmverja sögu.

Viðbœtir.

„harðar saga grímkelssonar.

(G)rimkell godi het m*adr* han var son biarnar gullbera hann var audigr madr hann. bio fyst a grimkelsstodum þat e*r* við auluisvatn. þat er nu saudahus han hafdi att konu oc var þa aundut oc lifde dóttir hans ær þorun het hun uar vpp fæd med þeim. manni. er Sigurdr muli het hann bio undir fialli. grimkell var ríkr madr oc auðigr. högní het maðr audigr hann bio j haga vik skamt fra auluusuatni þorbiorg het cona hans en gudridr dottir hun var uæn cona *oc* uinnu god. grimkell færdi bu sitt til auluis vatz þviat h*onum* þottu þar bet*ri* landzkost*ir oc* bio þ*ar* sidan. Valbrandr het m*adr* er bio. a. breidabolstad j reikíadal inu*m* nyrdra han u*ar* son ualþiofs híns gamla hans son u*ar* torfí rikr m*adr oc* f*rœ*gr *oc* míöc h*ar*dudígr. Þ*ar* ox uppsa m*adr* e*r* Sig*ur*dr het gun*n*hildr het mod*ir* hans han u*ar* skyllr t*or*fua *oc* uar kalladr t*or*fa fostrí efnilígr m*adr* u*ar* h*ann oc* uel g*er*r at s*er* u*m* m*arga* hluti. Signy het *c*ona hun u*ar* syst*ir* torfa hu*n* bio. a. Signi*ar* stödu*m* þat er skamt f*ra* breidabolstad. hu*n* u*ar* eckia hu*n* v*ar* skörv*n*gr *oc* skapstor *gr*ím-

ur het s*on* h*enn*ar *er* þar ox m*ed* h*enn*i upp h*ann* u*ar* et*n*iligr m*adr*. þar ox upp m*ed* h*enn*i g*ri*mr en litli fostri h*enn*ar *oc* u*ar* gilldr m*adr* *fyri* s*er*. Kolr kiallac*s*. s*on* bio at lundi j syd*ra* reyk*ia*dal Þor-ualldr het m*adr* e*r* bio at uat*t*zhorni j sko*r*radal ættstor m*adr* oc á m*ar*ga f*r*ændr Þorg*ri*ma het cona hun u*ar* eckia. *oc* bio j huammi j sko*r*radal hu*n* u*ar* audig *oc* æ*igi* u*id* alþydu skap eindridi het *son*. h*enn*ar mikill m*adr* *oc* efniligr. Þat u*ar*. eitt sum*ar* at g*ri*mkell reid *til* þings at uanda oc ei*nn*. dag geck h*ann* f*ra* bud sin*ni* m*ed* flocki sinu*m* *oc* *til* motz. v*id* valb*ra*nd *oc* sagdi h*onu*m at h*ann* kuedz spurt hafa at h*ann* ætti dott*ur* *oc* uæri skör-u*n*gr m*ik*ill uil ec hafa *til*mæli v*id* þik um þ*enn*a radahag Valb*ra*ndi kvedz v*er*a kunnigt *oc* kuezt goda eina frett af h*onu*m hafa *oc* kuezt þui uilldu uel su*ar*a *oc* hu*er*su mart sem he*r* e*r* um talat þa lyktadiz m*ed* þui at g*r*imkeli u*ar* heitid konu*nn*i *oc* skyldi brudlaup uera at tuiman*a*di at aulfus uatni Torfi u*ar* æ*igi* a þinginu *oc* er valb*ra*ndr kom heim þa m*æ*l*ti*. torfi at litils. uæri u*ir*d h*a*ns til laug er hann uar ecki at kuaddr um þetta heitord oc er þau syskin hittuz let torfi ser um þenna radahag ecki mikid signy mælti þa ec se rad til þessa frændi. segir hun breytum uid ecki radi þessu en fe mitt mun ek handsala þer *oc* skaltu lykia heim-an fylgiu mina slika sem fader minn hefir akuedit en þa eig þu þat sem meira er. torfi uill nu þetta þviat hann uar fegiarn oc nv buast þeir til ferdar. Valbrandr uar þa gamall oc þui fengu þeir fedgar

kol kiallaksson at uera fyrí brudferdine voro þau saman .xxx. manna þau gistu at þuerfelli grimr en lítli fostri Signyiar skylldi gæta hrossa a gistingu oc vm morgínin er hann leítadi uar uant hestz signyiar er het fiöllungr. Grimr for yfir heidí nordr j floka dal eptir dauggslod oc fan hestin daudan j jardfalli oc tok af fiöturen oc sagdi signyíu oc kuad slikt furdu illa oc kuezt fusari at snua aptr kolr knad þat ugeranda at bregda slicum radum fyri eíngi til efni oc foro þau oc komu til grimkels oc for ueizlan alluel fram signy uar þar eptir oc fostra hennar er þordis het oc grimr en lítli grimkell mælti uel uid kol at skilnadi en þottu þeir feðgar allt uuirda sitt mal. grimkell uar stirdlindr en signy falat oc uar fatt j samforum med þeim oc mattu þau ecki saman eíga víní, en grimr gat þo sua til gætt at til hlitar fell med þeim þeim uard barna audit þau attu son oc het kolr en gudridr dottir er siðan atti kolr kiallaks(*son*) um varit ræddi (*Grímr*) um uid signyio, at hann uilldi j brott kuezt uant þikia. a. milli at ganga signy bad hann tala um uid Grimkel oc mun hann heldr bæta kosti þina þviat hann er vel (til) þín oc sua gerir grimr. grimkell segir þat uil ec at þu ser heima man ec gora sua at þer hugní uar grimr heima þau missere annat uar for allt aá saumu leid uilldi grimr þa en brótt fara oc kuez (eigi) uera mundu nema grimkell bædi gudridar högna dottur til handa honum. Grimkell mælti dyrr geriz þu nu grimr mun þeim þu þikia felitill þuiat högni er audigr madr

grimr kuad þetta uel mega takaz med umsyslu hans. Grimkell ferr oc biðr konunar oc flytr vel oc med hans fram kuæmd þa takaz þessi rad med þeim grimi ok gudridi, hafdi grimkell ínní bod þeirra oc voro þeirra samfarar godar. Ok ed þridia uarit uill grimr a brautu. Grimkell kuad hann þar hafa vel uerit oc sagdi hann nu fara skylldu þann veg sem hann villdi oc muntu verða þrifa madr eptir þat reiste grimr bu oc fær grimkell allt til þat sem þarf oc leysa þau sígny hann uel af hendi er þat frá grimi at segia at hann rakar fe saman j bunaðinum svo at. ij. höfut uoru a huíuetna þui er hann átti. signyíu dreymdi draum þann at hun þottiz sia tre micít í hvilu þeirra grimkels oc fagrt mioc oc suo micklar limar aa at henni þotti taka yfir husin aull en eingi á blomin á límunum hun sagdi þordísi fostru sinni drauminn hun red sua at þau grimkell munu barn eiga oc litlu sidar fæddi sígny barn þat uar s(ueinbarn) . . . . hann uar mikill oc fridr oc geck eigi fyr . . . þreuetr oc þotti þat seínlígt um hann slikt f . . g . . . hann uar um annat þan dag er hofs helgi var halldin at (ölfusvatni þvíat Grímkell) uar blotmadr micill sat signy. a. stoli. a midiu hofs golf(inu ok) biozt um men hennar la j kníam kenni þat uar henni menia gripr. Þa geck hördr fyrsta fra stocki oc laust höndunum badum a kne henni oc hraut menit vr kniam henni oc brast j tua hlute er á golfit com signy reidiz miöc oc kuad il(la) hans gaungu ina fyrstu sagdi oc margar illar uera mund(u ok

ver)sta ina sidustv grimkell kom at j þui oc tok upp su(e)inen (þegjandi) oc reidiz oc for til motz vid þau grim oc gudridi oc biðr þau taka uid sueininvm oc þau uilia þat garna þau attu son arsgamlan er het geir signy undi uerr en adr sidan oc var færa (med) þeim. Enn dreymdi signyiu at hun sæi tre eitt mest . . nidr j rotum en uisnadi vpp þadan oc veri a blomi (mikill). Þordis kvat hana eiga mundu meybarn oc sagdi m(undu) coma fra henni mikla ætt. Eptir þing um sumarit bad signy grimkel at hann mundi lofa henni at hun færi at finna frændr sina grimkell kuezt lofa mundu ef hun væri eigi leingr j brott en halfan manud hun for oc med henni huskarlar .ij. oc þordis fostra hennar. Þau komu til torfa oc toc hann uel uid þeim oc bad þau þar vera um vetrin kuad þat vera astleysi mikit er grimkell for eigi með henni signy kuat ser eigi leingr lofat at uera en halfan manud en þo at aeggiun torfa voro þau þar um vetrin oc foro at heimbodum til manna oc er þav uoro nidri j sveitum vard þordis brad daud oc uar iördut j þordisar hollti skamt fra bæ.

(Þ)at er sagt at signyiu þotti mikit lat þordisar oc for a breidabolstad oc toc sótt er (hun) skylldi uera lettari oc greiddiz þúngliga oc vm si(ðir) fæddi hun meybarn oc andadiz sialf litlu sidar torfi uard suo styggr vid lat signyiar at hann uill eigi lata vpp fæda barnit oc bad sigurd fostra sinn fara til reykia dals ar oc kasta ut a ana sigurdr kuad þat illa gert en uilldi þo eigi synia hon-

um hann tok nv uíd barnínu oc leizt uel a oc nenti eigi at kasta á ána oc sneri nu ferdini oc let barnit nídr j gardz hlidi a sígnyiar stödum oc þotti uan at brátt mundi finnazt þetta sá grimr bondi oc for til oc tok upp barnid oc hefir heím oc let helgu konu sina bregdaz siuka oc ios meyna uatni oc kalladi Þorbiörg grimr for a. breidibolstadi torfi sagdí honum andlat modr sínnar oc baud honum fe oc munu uer uel til þin gera grimr kuad þ(etta) vel mælt oc uil ek at sigurdr fostrí þinn fari med mer oc (var sv)a gert. Tueim nottum sidar sendi (grí)mr sigurd sudr a eyrar f(ekk) hann honum tuo hesta annan klyfiadan, oc for hann (útan). Litlu sidar com torfi a signyiarstadi oc spurdi hví helga“. *(Hér endar AM. 20 fol.).*

Vísnaskýringar.

Bls. 4—5. Gamall [beiðir brynfatla benhríðar[1] hefir gift Grímkatli [þorna þoftu[2]; þegn[3] nam at fregna slíkt; [einfeldr auðs[4] nam[5] steina Njörun[6] yndi ok blíðu; get'k (= ek get), at þat gamalmenni man gera henni lítit.

1. *benhríð*, sárhríð, blóðug hríð; *brynfetill*, líklega = sverðfetill; *benhríð, brynfatla*, bardagi; *beiðir bardaga*, m. — 2. *þorna þofta*, k. — 3. m. = Torfi sjálfr. — 4. *einfeldr auðs*, sá er hefir hugann á auðnum einum, lök m. — 5. = svifti. — 6. *Njörun*, Ásynja; *Njörun steina, k.*

Bls. 10. (Sveinninn) braut í sundr (hit) góða [Sírnis hljóða[1] men fyr sætu[2]; trú'k (= ek trúi), at engi ýta[3] bœti þat auðarhlíði[4] síðan; hinn fysti[5] gangr hins unga gulls lystis[6] varð-a[7] góðr; hverr[8] man heðanaf verri, þó man hin efsti[9] hnepstr (tg. Dr. J Þ. fyrir: *hnestr*)[10].

1. *Skírnir*, líkl. jötunn; *jötuns hljóð*, gull. — 2. k. — 3. *ýtar*, menn. — 4. k. — 5. = fyrsti — 6. m. — 7. = varð eigi. 8. = sérhver. — 9. = síðasti. — 10. *hneppr* (lo.), naumr, vesall; *hnepstr* = aumastr.

Bls. 10. [Auðs beiðir[1] hefir átta móður ógóða sér; hann nam nýgenginn[2], fyrstr jóða[3], at finna bræðiorð fljóðs[4], þau er [bræðir brennu sjós[5] man kenna[6], [atkvæði lýða[7] lifa lengr enn nökkurr drengja.

1. m. — 2. = nýfarinn að ganga. — 3. *jóð*, afkvæmi. 4. k. — 5. = *brenna sjós*, eldr sjóar, gull; *brœðir gulls*, m. — 6. = kenna á. — 7. *atkvæði lýða*, orð manna; hin illu orð Signýar til barns síns munu lengi uppi vera.

Bls. 16. Torfi var-a[1] trauðr at deyða [skorð tvinna ok borða[2]; hann gerir at sönnu hróp[3] hjörlestis[4] í flestu; [sviftir branda[5] sendi þersa (= þessa sökum ríms) [silfrkers (tg. J. Þ. f. *silfrskers*) Gná á rekning[7] at röngu; mál er at launa raun[8].

1. var eigi. — 2. k. — 3. svívirðing. — 4. m. — 5. m. — 6. k. — 7. *rekningr*, húsgangr. — 8 = það er mál komið að launa þessa skapraun.

Bls. 22. Hinn mildi málmrjóðr[1] gaf mér skjöld, eigi (tg. fyrir *ok ei*) góðan; hann, þegn, man þurfa þenna í Hildar regri[2]; hinn svinni [meiðir (tg. J. Þ. f. *meiðar)* eiðs ok hringa[3], er ann minni [Auði (tg. Dr. J. Þ. f. *Auðr*) urðþvengs (tg. Dr. J. Þ. f. *urþvengs*) hlíðar[4], eigi hann sjálfr grip sinn.

1. m. — 2. *Hildar regn*, bardagi. — 3. m. — 4. *urð-þvengr*, ormr; *orms hlíð*, gull; Auðr *gulls* k.

Bls. 25—26. Hinn harmr er mestr í Hlakkarstormi[1] Þórbjargar hafðr í minnum hunmargra[2] (tg. Dr. J. Þ f. *hunmargr*) manna, er móðurbróðir hennar bauð Sigmundi at fœða [Auði (tg. Dr. J. Þ. f. *eyðir*) ermvangs branda[3] upp á húsgangi.

1. *Hlökk*, Valkyrja; hér: tröllkona, *tröllkonu stormr*, hugr. — 2. *hunmargr*, hundmargr, hundraðmargr, fjöldi. — 3. *ermvangr, land ermar*, hönd; *brandr*, eldr; *eldr handar*, gull; *Auðr gulls*, kona.

Bls. 35. Átta'k-a (= ek átti eigi) við léttan[1] né blauðan auðarhlyn[2]; vont var at vinna þann vóm í heiðnum dómi; veit'k (= ek veit), at ásjón Sóta var ljót, þá's (= þá er) nam líta ljós; greypr[3] galdra geymir vildi steypast í jörð.

1. auðveldan, góðan viðreignar. — 2. m. — 3. *greypr* (lo), ólmr; grimmr.

Bls. 48. Mágur[1] minn varð mer illr at leyna í málafellum[2] ok svá's[3] hann flerum[4] [hranna ells einum[5]; [arfi Þórgrímu[6] réð vera heldr hvarflauss[7]; [stála stýrir[8] er ors[9] stríðr[10], enn verri[11] síðar.

1. Þannig verðr at lesa í 2 atkvæðum til at fá sex atkvæði í vísuorðið. — 2 = málaferlum. — 3. = *svá es*, svo er. — 4. = fleirum. — 5. *einir* (l.: *juniperus)* viðr; *einir ells* (= elds) *hranna* (gulls), m. — 6. = sonr Þórgrímu, Indriði. — 7. *hvarflauss* (lo.), sá er ekki athvarfs er at leita til, óhjálpsamr. — 8. m. — 9. = oss, sökum ríms. — 10. = erviðr, óbónþæginn. — 11. ɔ: mun hann þó reynast.

Bls. 49. Enn [geymir stórra gullhringa[1] réð at vísu gera [fægi ósa elds[2] útlægan um [hyski hjörrunna[3] (tg. Dr. J. Þ. f.: *hjörunna*) [heiða þoska miskunnar[4] ok [grettis sótta[5]; oss es eingi ótti at þessn.

1. m. ɔ: Torfi Valbrandsson. — 2. m. ɔ: Hörðr. — 3. *hjörrunnr*, sverðviðr m.; *hyski hjörrunna*, mannfélag; *um hyski hjörrunna*, úr mannfélaginu. 4. — *gen. temp.; heiðar þoskr* (þorskr), landfiskr, ormr; *miskunn orma*, sumar. — 5. *gen. temp.; grettir*, ormr; *sótt orms*, vetr.

Bls. 49. Torfi, hæðinn [höldr tandrauðra Nílsanda[1] man víst treystast (tg. Dr. J. Þ. f.: *treysta*) at ríða heim í Botn at gotnum; get'k (= ek get), at hreytar[2] veiti viðrnám, trú'k (= ek trúi), at þegnar[3] [bjargi vargi[4], ef jafnmargir [törgu meiðar[5] mætti finnast hér inni.

1. *tandr*, eldr; *tandrauðr*, eldr; *Nílsandr*, gull; *höldr gulls*, m. — 2. *hreytar* (hálfkenning), m. — 3. m. — 4. *vargr*, úlfr; *bjarga úlfi*, = vega menn. — 5. *targa*, lítill skjöldr; *törgu meiðar*, m. — Vísan er líklega eftir einhvern Botnverja.

Bls. 63. Illugi hinn rauði hafði áðan felda fimtán

[viðu flóðs mána[1]; [tótta Týr[2] var trauðr á sættir; grimmúðigr Geirr réð heldr[3] at gjalda þá rimmu; nú fellu jafnmargir vargfœða[4] af [veiti vella.[5]

1. *flóðs máni, tungl* (ljós) *sjóar*, gull; *viðir gulls*, m. — 2. *tótt*, tóft, hússtœði, jörð; *Týr* (sonr Þórs og Jarðar) *jarðar*, m. ɔ: Illugi rauði. — 3. = heldr vel; Geir tóks fremr vel að hefna sín — 4. m. — 5. *vell*, gull, fé; *veitir vella*, m.

Bls. 72. Mér lítt hvergi[1] bregðast, at [hennar[2] (tg. Dr. J. Þ. f.: *hann at*) málma snerru meiðr[3] sá's (= sá er) hugðarfullr[4] (eftir: H; S hefir: *hrygðarfullan*) beiðir ferðar, [kanni (tg. Dr. J. Þ. f.: *kanna*) njósnir[5]; [hranna brennu Baldr[6], sá's beiddi slíks, skyldi aldri komast ómeiddr í burtu, ef [eyðir álms[7] réði því

1. = øngvan veginn, með øngvu móti. — 2. *hannar* (lo.), hagr, kænn, slœgr. — 3. *málma snerra*, bardagi; *meiðr* (viðr) *bardaga*, m. — 4 = áhuga fullr, alvörugefinn. — 5. *kanna njósnir*, vera njósnari, njósna — 6. = (*Baldr* Ás) *sjóar elds*, m. — 7. *álmr* (l.: ulmus), eiginlega: viðr; enn þýðir og bogi; *eyðir boga*,m, hér: Hörðr.

Bls. 79. Hörður[1] var feldr at jörðu í hörðu [Unns hreggi[2]; hann hefir unnit átta ok fimm at grunni; galdr[3] grimmra galdra nam at halda (honum) heldr ramliga; [brandr (tg. Dr. J. Þ. f: *brands*) bitra branda[4] mundi enn (þannig: H; S: *ei)* standa[5] elligar[6].

1. Sjá skýr. við vísuna á bls. 48, 1. aths. — 2. *Unnr* eða *Uðr*, Óðinn; *Óðins hregg*, bardagi. — 3. = galan, — 4. *brandr* (á skipi), viðr; *brandr bitra branda*, viðr bitra sverða. m. — 5. = standa uppi. — 6. = ella, annarskostar.

Eftirmáli.

—

Vísurnar með *fornyrðalagi* í sögunni virðist mér eigi þörf á að skýra, því að þeir er á annað borð nenna að lesa hinar dróttkvæðu vísur sögunnar og skýringarnar yfir þær munu auðveldlega skilja hinar. Neitunarorðinu *ei* hafi eg hvarvetna breytt í neitunarstafinn *a*, þvíað *ei* er rangt (í stað: *eigi*); eg hefi og breytt *er* í *es*, þvíað svo er réttara að fornu Hinn fyrri skýrandi vísnanna, er eg ann hugástum og ber hina mestu virðingu fyrir, Dr. Jón Þórkelsson, telr vísur Harðarsögu *óekta*, ɔ: ortar á 14. öld. Að vísu er nokkur ástæða til þessa, þvíað vísurnar hefir flestar vantað í Vatnshyrnu. Enn eg get þó eigi verið honum alveg samdóma í því, né Dr. Finni í hans „Kristiske Studier“, Kh. 1884, né öðrum þeim fornfræðingum, er telja alt það *óekta* í fornum vísum, er eigi er eftir þeira kokkabók. Skyldi fornmönnum eigi hafa verið mislagðar hendr með kveðskapinn, alteins og mönnum nu á vorum mentuðu tímum? Öll saga allra þjóða á öllum tímum sýnir það best. Menn skyldi því fara varlega í það, að forkasta þegar í stað hverju einu, þóað eitthvað sé eigi sem skyldi, enda sýnir reyndin, að slíkt er að berjast við skuggann sinn. Einn fornfræðingrinn sér tómt gull þar, er hinn sér að eins óféti. Rangritanir í fornum handritum eru tíðar, einkum á vísum, og margt fleira er að athuga í þessu efni. Alt ankannalegt, er svo virðist í fljótu bragði, *þarf* eigi endilega þarfyrir að vera *óekta*.

Þ. J.

———

Skammstafanir.

Dr. J. Þ. = Doctor philosophiae Jón Þórkelsson í Rvík.
f. = fyrir.
H. = Útgáfa Harðarsögu, prentuð á Hólum 1756.
k. = kona konur, kvenkenning.
l. = látína, latneska, latneskt tungumál.
lo. = lýsingarorð (*adjectivum*).
m. = maðr, menn, mannkenning.
S. = skinnbókin AM. 556, A. 4°.
ɔ: = *s ilicet* = það er, það er að skilja.
tg. = tilgáta.

Nöfn.

Hardar saga

Hardar saga okhólmverja